

*Мы бідны, уж з дiда, прадiда,
То духом хоу будме богаты!
Г чести не дайме здоплати,
А сiры не зломит нам бiда!
(Русенко)*

ISSN 1508-5104

DWUMIESIĘCZNIK

СТОВАРИШЫНЯ
ЛЕМКІВ

STOWARZYSZENIE
LEMKÓW

LEMKO
ASSOCIATION

Бесiда

ДВОМІСЯЧНИК * РІК XV, Нр 5 (74) ВЕРЕСЕН - ЖОЛТЕН 2008 * КРЕВИЦЯ - ЛІГНИЦЯ

Бесіда

**Часопис Головного Заряду
Стоваришшя Лемків**

виходить од 1989 рока

**посвячений збереженню
історії, культури
і языка Лемків**

**інформуючий о жыттю
нашой і братніх нам
суспільности**

**плакаючий вірні
надії працлів і вітців**

**В Бесіді почувеш смак
рідного слова, такого,
як передати го треба
твоім дітям і внукам**

**Буд спілчастником
і спілтворцьом Бесіды,
бесідуй з Бесідом**

**Бесідуй, рад, гвар, повідай!
Товды ЛЕМ будеш собом
і шанувати Ты будут Люде**

**Чытай Бесіду
Внуку і Діду!**

Урочистий керемеш святкували лемки у Львові 27 липня в лемківській церкві святих Володимира і Ольги, що у Шевченківськім Гаю. На Службі Божій, яку правили о. Анатолій Дуда і священники з монастиря, були присутні більше тисячі лемків не лем зі Львова і околиці, але з других областей.

Петро Когут, *Керемеш*, стор. 6-7

(...) Была то найбарже поглядова, неабстрактійна, оперта на гнешніх реаліях, в найвыжшій степені показова лекція нашой сучасной драматургії і кавальця лемківской історії, способу жытя наших предків през долги столітя в єдным місци.

Лука Сук, *Стало ся барз добрі...*, стор. 8-10

(...) Ту, в зеніті літа, на Михалівській сагарийській пательни оген не гріє душы. Сновигають ся попри ним люде-тени, боком, плечми, а хоц і лицьом звернены – все обоятны, кед не далеки тому огню... Ниякым бо він символом благородного горія душы, радше символом розгореного страданя... А страдати рід наш уж не зна, не потрафит. Не хце.

Петро Трохановскій, *„Кус” о Ватрі в Михалові*, стор. 12 - 15

Писмом з дня 24 вересня 2003 рока, Пан Митро Русинко повідомил Редакцію „Бесіды”, же закінчыл діяльніст як кольпольтер видавництва Головного Заряду Стоваришшя Лемків.

Редакція „Бесіды”, *Русинко резитиуе*, стор. 15

(...) Nazwa brzmi „Wrzosowisko”, pachnie delikatnością i coraz przyjaźniejsze skojarzenia wywołuje. Tu spotykają się niestereotypowi twórcy. Tutaj się słyszy dobre wiersze. Tutaj za każdym razem te wiersze znajdują dla siebie wrażliwe i solidarne audytorium...

Zbigniew Siatkowski, *Po przeczytaniu wierszy*, стор. 18-19

(...) Автор рецензії коротенько пише яке то важне виданя і хто в ним брал уділ такой переходит (своім стильом) до головной справы – адже до того што там в тій Енциклопедії є не так як він думат мало бы быти. Том самом методом і я одраз – як то бесідуют в Америці – *get to the bottom of it*.

Богдан Гербаль, *Непропорціональна Енциклопедія?* – стор. 22-23

На передній сторони окладинкы: *Іде осін по росі...*, фото: Петро Трохановскій;

На задній страні окладинкы: *Церков Св. Архістратиґа Михаїла в Михалові*, фото: Митро Русинко

Новини – не новини не лем з Лемковини

◆ 6 липця закінчыла ся в Даноувій (північно-східня Словаччина) двотыжнёвий табір русиньской шкільной молодежи, організуваный стараньом Фундації Спомаганя Лемківской Меншыны "Рутеніка". О таборі писала русиньска і словацка преса.

Ранішній "обозовий" аспект.

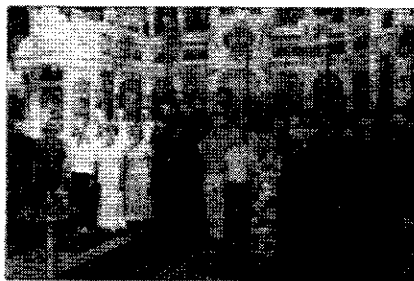
◆ 12 липця на Горі Явір традиційні святкувано праздник Апостолів Петра і Павла. Богослужыня вели єпархіяльний Архієпископ Адам і Архієпископ Вроцлавско-Щециньскій Єремія. Свято Петра і Павла торжественно празнувано тиж в Креници, з участю Митрополита Грекокатолицької Церкви Івана (Мартинька).

◆ 19 липця в Руських Пеканях на Прянівщині одбыла ся – при участі трьох грекокатолицьких єпископів, 120 священників – поминанье торжество посвячене бл. п. Єпископа Павла (Гойдича) – великого Русина-патріоты. Ціле богослужыня ведене было по словацкы, на што з жальом звернула увагу русиньска преса.

◆ 28 липця торжественно празнувано кермень в креницькій православній Церкві Св. Владимира. Богослужыню проводил Архієпископ Адам. Гостинні сьпівал, на перемину з креницькым хором, заприятелений церковний хор православной парафії в Барднійові.

Владька Адам благословит вірних на обході. Фото. Петро Басальга.

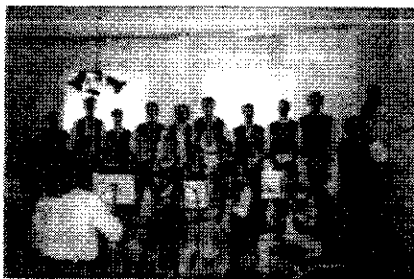

Блаженніший Митрополита Сава з дирижентами в Церкві Св.Онуфрия.

◆ 28-29 липця в Монастырі Св. Онуфрия в Яблочині проходила семінар диригентів. Лемківскій церковний сьпів, в загальнійшій темі "Галицкы напівы Тріоди Цвітної", представил Петро Трохановскій, диригент хору православной парафії в Креници.

◆ 1-2 серпня в Михалові проходила XXIII Лемківска Ватра на Чужині. Выступили ансамблі зо Словаччин, України і Польщы. Шырше о імпрэзі чытай на дальшых сторонах "Бесіды".

◆ Од 1 до 14 серпня перебувала в Польщы 30-особова група Лемків з Америки. Зачынаючы од Лемківской Ватры на Чужині, одвиділи нашы осередкы в Аігніци, пак Лемковину од Крениці по Санок, як тиж Перемышль (де в архівах давной перемышльской єпархії глядали матеріалів о своїх предках) і Краків.

"Лемковина" сьпіват в Рускій Бурсі для Американців. Фото. Петро Пулчык.

◆ 5 серпня в горлицькій Рускій Бурсі выступил Ансамбль "Лемковина", ведений Славомиром Трохановскым. Выступ організувано в рамках дружеской стрічы з екскурсантами – Лемками з Америки (см. выжше).

◆ Од 15 до 24 серпня проходила в Креници-Здрою І Европейскій Фестиваль ім. Яна Кепуры. Выступила м.ін. із "Госком" Дж. Пучіні

і "Аїдом" Дж. Верді) Львівскій Державний Академічний Театр Оперы і Балету ім. Соломії Крушельницькой. Милым акцентом для креницькой православной парафії было, што артисты численно взяли участ в недільній (17.08) Службі Божій, а 23.08 замовили сой ту богослужыня – в сороковий ден смерти іх бывшого диригента, Ігоря Ладаньча (Закарпатчыка). Серед артистів Львівской Оперы познали мы і Лемків.

◆ 17 серпня в курорті Пивнична організувано четверту стрічу поетів п.н. "Лучат нас вересы". На тот раз попри поетах польскых і лемківскых запрошены были творці зо Спиша на Словаччин. Ведучом подійом той едиції імпрэзы была промоція трьохмовной, польско-лемківско-словацкой антології (чыт. на ст. 22-23).

Вересико IV. Фото. П. Басальга.

◆ 18-19 серпня в Монастырі Преображыня Господнього на Горі Грабарці проходили праздничны богослужыня. На "Спаса" выбрало ся на Підляшя порівняно дуже священників і вірних з Лемковини і зо земель выгнаныя.

◆ 22-24 серпня одбыла ся на Уграх II Табір Сьвітowego Форуму Русиньской Молодежы. Організувано го, подібні як і перший, в русиньскым селі Комлошка. На таборі одбыло ся м.ін. переше поконтрессовое засіданя Сьвітовой Рады Русиньской Молодежы.

◆ Од 25 серпня до 1 вересня Лемківскій Ансамбль Пісні і Танця "Кычер" організувал Европейскы Стрічы Народных і Етнічных Меншын "Під Кычером". В парунадцетьох місцях Нижнього Шлеска выступили враз з "Кычером" ансамблі не лем з Европы, а і споза ней (Індія, Колумбія, Сьєрра Леоне).

Pokazują język

Zamachy bombowe w Kraju Baszków, cierpliwie, latami budowana regionalna harmonia we współżyciu Włochów i Niemców w Tyrolu – bolzano, próby załagodzenia napięć na francuskiej Korsyce, konflikty z udziałem Romów w północnych Czechach czy Słowacji – to przykłady trudnego układania się stosunków między mniejszościami narodowymi, a większością w krajach Europy. Problemy narodowościowe to sprawa wyjątkowo delikatna. Unia Europejska, która zasadniczo pozostawia uregulowanie tej kwestii swym krajom członkowskim, żąda jednak bezwarunkowego wyciszenia konfliktów i respektowania praw mniejszości do ochrony ich dziedzictwa kulturowego, języka, narodowej tożsamości. (...) (Zbigniew Lentowicz, *Rzeczpospolita*, 23 czerwca 2003)

Nie zamierzam więcej cytować z tego obszernego, na całą stronę, tekstu. Nie mogę zatem i komentować niczego poza tym, co zacytowałem. Pragnę jedynie zwrócić uwagę na oryginalny tytuł artykułu ukazał się w związku z podanymi wreszcie // wynikiem spisu powszechnego, gdzie język można było określić jednoznacznie. Nie od rzeczy będzie też zwrócić uwagę – jak „rzecznik” *Rzeczpospolitej* odważnie rozpoczął, jak stworzył „klimat” dla takiej sprawy jak przyznanie się do własnej tożsamości, do ojczystego języka. A może (co nie raz sam sobie przypomniałem) *biał nie tkwi w książce, a w umyśle czytelnika?* Może Autor chciał powiedzieć, że „spisowcy” (mam na myśli li tylko mniejszościowych klientów spisu) rzeczywiście pokazali Rzeczpospolitej język. Nawet kosztem własnym! Ale czemu?!

Kim jesteś Lemku?

(Obszerny artykuł – poprzedzający XXI Lemkowska Watra. Interesuje nas z niego tylko jeden akapit. Ukazuje on – jak „klasycznie” można wprowadzać w błąd opinię publiczną.)

Właściwie po akcji Wisła w 1947 roku Lemkowie mają problem z określeniem swojej tożsamości. Dali temu wyraz choćby przy okazji ostatniego spisu powszechnego ludności. Na pytanie o narodowość 31 tys. osób odpowiedziało, że są Ukraincami, tylko 6. tys. zadeklarowało przynależność do mniejszości lemkońskiej (BS, *Gazeta Krakowska/Nowosądecka*, 15.07.2003)

Jak wiadomo: według przedspisowych szacunków w Polsce zamieszkiwało ok. 300 tys. Ukraińców i ok. 60-70 tys. Lemków. Jak też wiadomo, do swojej tożsamości przyznało się ok. 31 tys. Ukraińców i ok. 6 tys. Lemków. Czyli – i tych, i tych po ok. 10%. Marne to wyniki (w przyczyny nie wnikając), ale biorąc pod uwagę, że rzeczywiście w jakimś tam odsetku Lemkowie określili swoją tożsamość jako „ukraińska”, przez co „zasilił” owe 31-tysięczne ukraińskie „konto”, należy wyraźnie nagłośnić: Lemkowie okazali się bardziej odważni i „świadomi”. Wspólny bowiem ich procentowy wkład w świadomość „ponadobowiązuja” jest wyższy niż Ukraińców. Pomimo tego, że Ukraińcy od 50 lat mieli swoją organizację, szkoły, prasę (Lemkowie dopiero od 10 lat), pomimo tego, że Ukraińcy posiadają teraz swoje Państwo, a więc – i mocna duchową opokę także doraźna pomoc w formie występujących w Polsce licznych i wspieranych ukraińskich zespołów, co utwierdza narodową dumę, tym samym i świadomość. Lemkowie nie mają takich atrybutów. Mają przeto świadomość. I – w bardzo niesprzyjających okolicznościach – wyrazili ją. Ignorowanie ich woli i wolności osobistej jest świństwem. Dziennikarz nie może tłumaczyć się niewiedzą, bowiem problem zaistniał w mediach, w tym w TVP. A jeśli pisze za piwo postawione przez organizatorów „Lemkowskiej” Watry – świadomych Ukraińców – tym gorzej dla piwa (obowiązującego na Watrze w jednym sorcie).

Graj Lemku, graj śpiewaj i tańcz

(...) Lemkowskie Watry, organizowane przez Zjednoczenie Lemków, rozpoczęły się w 1983 r. Pierwsze trzy były w Czarnej, jedna w Hańczowej, 5-6-7 w Bartnem, a ósma od 1990 r. w Zduni. (...)

Byliśmy z Lemkami na ich Watrach od początku. Podziwialiśmy organizatorów, uczestników wspólnej zabawy serdeczności i gościnności, radosnego śpiewu i tańca. Tu wszyscy są gospodarzami, miodzi się poznają, zawiązują przyjaźnie, starsi darzą szacunkiem, jak „susid susida”. Pierwsi organizatorzy Stefan Hładyk, Aleksander Maślej, Waclaw Szlanta, Piotr Czuchta przekazali umiejętności prowadzenia Watry młodszemu, w tej sztafecie pokoleń są bracia Hojsakowie, siostry Czerhoniakówny, Adam Michałak, Wiktoria Czernenko i inni. (...)

Na XXI Lemkowskiej Watrze spośród zaproszonych przybyli bisku-

pi greckokatolicy Iwan Martyniak i Włodzimierz Juszcak, ks. plk prof. Marian Bendza z prawosławnego ordynariatu polowego Wojska Polskiego (...). (e, *Gazeta Krakowska / Nowosądecka*, 22.07.2003)

Takie „dane” powinno się zbyć milczeniem, ale honor w tym przypadku nie popłaca. Z honorem można iść do ludzi honoru... Te słowa adresowane są do organizatorów Watry, bo to oni przedstawiają dziennikarzom „całą prawdę”. Zaś Panu (e) można powiedzieć tyle: gdybyście byli z Lemkami na ich Watrach od początku, wiedzielibyście, że wśród pierwszych organizatorów Watry nie było ani jednego z wymienionych przez Was. Nie było, bo były to LEMKOWSKIE Watry. Na marginesie można dodać, że na tamtych Watrach nie bywał nikt spośród tegorocznych (wymienionych) zaproszonych. Nie byli oni jeszcze tak dostojni, ale już byli. Niektórzy nawet kolegami moimi ze szkolnej ławy. Ale na tamtych Watrach nie bywali. Bo były to LEMKOWSKIE Watry.

Wśród swoich

Dane ostatniego spisu powszechnego były dla Lemków szokujące. Wynika z nich, że w Polsce ta mniejszość liczy niespełna sześć tysięcy osób. Powrócili do swoich rodzinnych stron, czy nie chcą przyznawać się do własnej tożsamości?

W miniony weekend spotkali się jednak na polanie w Michałowie i świętowali przez trzy dni.

Choć akcja Wisła do dziś pozostaje przedmiotem różnych ocen, czasami nadmiernie emocjonalnych sporów, to badacze tego tematu byli raczej zgodni, co do liczby przymusowo przesiedlonych Lemków. Z Lemkowszczyzny na ziemie zachodnie Polski wywieziono w drugiej połowie lat czterdziestych ok. 30 - 35 tysięcy osób. Dziś stanowią zaledwie jedną szóstą tej grupy.

- Choć wiele się zmieniło, nie da się wykluczyć, że część Lemków wstydy się, bo już nie boi, przyznawać do własnego pochodzenia. Gros osób czuje się już Polakami, tu się urodzili, tu mają swoje domy, swoje rodziny – mówi dr Helena Duc-Fajfer, autorka licznych publikacji na temat świadomości etnicznej Lemków, rzecznik tegorocznej Watry w Michałowie. (...)

Na Watrze nikt nie wstydy się mówić, że jest Lemkiem czy Ukraińcem. - Zwłaszcza młodzież chętnie pokazuje tu swoją „lemkow-

skość". To moda, boje się, że po modzie nie zostanie już nic. Jestem jednak głęboko przekonana, że jeśli przyjdzie moment, w którym trzeba będzie powiedzieć coś istotnego, Łemkowie to zrobią – dodaje dr Duc-Fajfer. (Maja Grohman, *Gazeta Wroclawska /Lubin, Polkowice/*, 4.08.2003)

Zastanawiają mnie sprzeczności w cytowanych ostatnimi czasy wypowiedziach dr Heleny Duc-Fajfer. Trudno sądzić – na ile jest to sprawa dziennikarskiej. Niezłe by było jej samej wyjaśnić to. Bo rzecznik precyzyjny być musi!

Pomnik ludziom

Scenopis do filmu „Akcja Wisła” powstał w 1996 roku. Zamierzeniem autora, Andrzeja Kopczy (...) było postawienie filmowego pomnika ludziom, którzy przeżyli przymusowe wysiedlenie z gór na północ i zachód Polski w 1947 roku.

(...) W lipcu ubiegłego roku udało się nakręcić większość zdjęć. Film kręcono w malowniczych plenerach wsi Zydranowa, Kunkowa i Leszczyny. (...)

Na początku czerwca 2003 roku, miesiąc przed planowanymi zdjęciami, Andrzej Kopczy prosił ludzi z ekipy o zarezerwowanie wolnych dni między 7 a 13 lipca na dokończenie „dzieła”, jak żartobliwie na planie, mawiało się o tej produkcji.

(...) Jest po północy. Operator wyłącza kamerę. To jest ostatnia scena – „pojedynek” racji matki i oficera, kiedy ten usiłuje nakłonić ją do opuszczenia chyży. Wprawdzie tę scenę nakrecono przed rokiem, lecz reżyser nie był zadowolony z efektu, więc trzeba to było powtórzyć. Tą sceną rozpoczęły się zdjęcia do filmu „Akcja Wisła” i ona też kończy zmagania filmowców.

– Jeśli prace nad montażem filmu wypadną pomyślnie, premierę planujemy na 12 października tego roku w Gorlicach na „Łemkowskiej Jesieni Twórczej”, zaś za tydzień pokaz w Legnicy – mówi Andrzej Kopczy. (Anna Rydzanicz, *Konkrety*, 31.07.2003)

Dziękujemy, Pani Anno, za dobry reportaż i czekamy na powrót do... „Besidy”.

Batuszka budowniczy

(...) Batuszka Arkadiusz, jak mówi do niego starsze kobiety, oprowadza nas z dumą po budowie.(...)

W grudniu 2001 r. specjalnym dekretem ks. Adam Dubec, arcybiskup Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego Diecezji Przemysko-Nowosądeckiej, podjął decyzję o budowie w Gładyszowie Prawosławnego Ośrodka Miłosierdzia dla tej diecezji. (...) Budowa często doglądana przez ks. arcybiskupa nieco się wlecze, ale też należy pamiętać, że finansowana jest głównie przez darczyńców: firmy, instytucje, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, wreszcie wiernych różnych wyznań, co mocno podkreśla ks. Barańczuk. (...)

(...) Zdaniem ks. proboszcza Barańczuka, miłosierdzie to nie litowanie się nad ludźmi będącymi w trudnej sytuacji życiowej, lecz działanie w taki sposób, by ich sytuacja uległa poprawie.

Zadziwiają te słowa zwłaszcza, że wypowiada je 30-letni mężczyzna, głowa rodziny, ojciec 5-letniego Arkadiusza i 3-letniego Jakuba.(...) (Jerzy Widel, *Gazeta Krakowska, Magazyn Sobota*, 9-10.08.2003)

Obszerne artykuł. I całkiem w porządku. Za wyjątkiem tego ogromnego tytułu: Batuszka budowniczy. Gdzie Pan, Panie Widel słyszał na Łemkowszczyźnie, by do księdza zwracano się: batuszka? Mam wrażenie, że studiował Pan dziennikarstwo na Uniwersytecie Łomonosowa, bo doprawdy pomieszały się Panu kulturowe terytoria.

Szukają krewnych wśród Łemków

27 osób z Ameryki i 1 z Anglii przybyło do Polski, by odnaleźć groby, odszukać krewnych, zetknąć się z żywą kulturą i tradycją łemkowska. (...)

– Jestem tu drugi raz w życiu.(...) Myszę, że Łemkowie są bardziej świadomi swojej kultury, są dumni z tego, że są Łemkami, nie wstydzą się. Bardzo ważne jest by zachować kulturę i język w całości, ciesze się, że jest szkoła, w której dzieci uczą się języka łemkowskiego. To bardzo ważne – połączenie języka i świadomości (...) – mówi Vera Croitoru z Pensylwanii. (...)

W Ameryce działa Stowarzyszenie Karpato-Rusyn Society, z nimi nawiązali współpracę Halina i Andrzej Małeccy z Bobowej, prowadzący firmę Lemko Tours. Efektowną współpracą jest przyjazd amerykańskiej grupy na Łemkowyne.

– (...) Do tej pory Stowarzyszenie Karpato-Rusyn Society organizowało wyjazdy na Słowację z dwudniowym pobylem w Polsce. My po raz pierwszy oferowaliśmy całe dwa tygodnie w Polsce. Cel osiągnęliśmy. Ludzie są zachwyceni, spotkali się tu ze wszystkim tym, o czym słyszeli od babć, znaleźli groby, zobaczyli naród łemkowski, podziwiali piękno tej części Polski. Spotkali się z żywym folklorem – mówi Halina Małecka.(...) (Ewa Bugno, *Gazeta Krakowska, Magazyn Sobota*, 9-10 sierpnia 2003 r.)

W trzech językach

Promocja trójjęzycznego zbioru poezji „W Liliowej Ciszy” była punktem kulminacyjnym czwartego już Wrzosowiska – cyklicznej imprezy literackiej, która co roku w sierpniu przyciąga do Piwnicznej artystów. Tym razem było ich aż 30.

Powód był wyjątkowy, bowiem ukazała się właśnie efektownie wydana antologia wierszy poetów gór. Na kartach książki liczącej blisko 180 stron spotkali się poeci polscy, słowaccy i łemkowscy. Prezentowane wiersze można przeczytać właśnie w tych trzech językach. Autorzy przekładów mówili w Piwnicznej o trudnościach, na jakie natrafili podczas swojej pracy. (...)

– *W żadnym słowniku nie mogłem doszukać się słowa dranka, użytego w wierszu łemkowskiej poetki Oleny Duć* – mówi Peter Karpinsky, autor przekładów na język słowacki. – *To samo dotyczyło określenia „halny wiatr”, które w ogóle nie występuje w języku słowackim.* (...)

Po trwającej dwie godziny dyskusji literaci wybrali się na tradycyjny spacer, którego celem było wspaniałe piwnicznzańskie wrzosowisko. Wieczorem artyści spotkali się z czytelnikami, którzy zjawili się w Pijalni Głównej, by wysłuchać recytacji wierszy w trzech językach. W poetycko-sielski klimat wprowadziły gości łemkowski zespół „Serencza” z Gorlic oraz „Dolina Popradu” z Piwnicznej. Warto dodać, że wybór wierszy jest pierwszym tak poważnym wydawnictwem lokalnego piśma „Znad Popradu”, którego redaktorem naczelnym jest Barbara Krężolek-Paluchowa, znana (nie tylko w Piwnicznej) poetka. (SZEL, *Dziennik Polski / Nowosądecki*, 20 sierpnia 2003)

Komentarze (pt)

ПЕТРО КОГУТ

Кермеш

Традиційне свято лемків кермеш сягат глибини віків і гнеска, де б не жили лемки – на рідній землі, на вигнанню чи в інших країнах, свято патрона церкви – великий празник.

Урочистий керемеш святкували лемки у Львові 27 липня в лемківській церкві святих Володимира і Ольги, що у Шевченківськiм Гаю. На Службі Божій, яку правили о. Анатолій Дуда і священники з монастиря, були присутні більше тисячі лемків не лем зі Львова і околиці, але з других областей.

Молитвою помянули загиблих в трагедії 27 липня, що сталася рік тому на Львівському летовищі, де загинули десятки дорослих і дітей.

Після обходи церкви з хоругвами его-мось освятив воду і всі миряни напилися свяченої водички. Приемно же сего рогу на кермеші було багато молодежи, што свідчит о зацікавленю традиціями і культурою предків та любові до рідної Лемківщини.

На стінях музейної хижі Фондацією Дослідження Лемківщини організовано виставку картин лемківських художників Дмитра Солинка, Марії Янко та Івана Барни.

Дмитро Солинка, родом з села Жидівське, що на Лемківщині, відомий на Україні і за кордоном. Художник показав десятки картин – лемківські церкви, хижи і природу Лемківщини. То була 37 виставка творів Дмитра Солинка, які експонуються в музеях України і багатьох інших країн. Неодна лемківська родина мидується творами земляка.

Привернули увагу присутніх також твори відомої нашої поетеси, фотографа і художниці – лемкині Марії Янко. Марія Янко дуже любить малювати квіти. Але найбільше творів присвячує лемківській тематиці. Представлені „Лемківська пара”, „Святковий день на Лемківщині”, „До церковці”, „Доля”, „Різдво на Лемківщині”, „Лемківське весілля” і багато інших живописних та графічних творів, у яких прославляє красу і любов до лемківського краю і народу, а також переживання за його долю.

Художниця збирає і вивчає матеріали про стрій на різних теренах Лемківщини – тому її роботи цінні також і етнографічної точки зору. З замилюванням оглядали гості святе новостворену ікону „Богородиця – Яблуневий цвіт”. Нічого не буває випадкового – вважає Марія. І ікона ця написана теж не

випадково: перша зустріч з рідним для неї села Рябе коло Балигорода, в якому народились її батьки Катерина і Михайло Янко – відбулася саме навесні, коли цвіли сади. Яблуневим рясним цвітом і ясним сонечком зустріло село Рябе Марію. Але ні церкви, ні хижі... навіть могили на цвинтарі зрівняно з землею. Жаль і біль від побаченого передала художниця в образі сумної Богородиці, яку хоче потішити Дитина на її руках – маленький Ісусик. На Богородиці характерний лемківський стрій – вишита сорочка і вишитий бісером горсет. Дуже цінною є та сорочка – бо вишита вона була на весілля для молодої і називалась „Яблуневий цвіт”. Для Марії ця сорочка є справжнім шедевром – витвором мистецтва вишивки, яку подарувала їй лемкиня Марія Баран з сусіднього лемківського села Камянка...

Вперше показав свої мистецькі твори Іван Барна, родом із села Завадка Риманівська. В основному – це мальовничі карпатські пейзажі, над якими працює вже багато років.

Іван Васильович, якому вже сімдесят, проживає з мамою Анною, якій вже 99 років і відчуває вона себе добре, завжди весела і життєрадісна.

Анна Володимирівна Фучила народилась в 1905 році в селі Терстяна, вийшла заміж за Василя Барну з Завадки Риманівської, де і жила до виселення в 1945-му році. Ця привітна жінка чудово пам'ятає рідне село і односельчан: зі сльозами на очах вона переглядала і впізнавала церкву і ікони в ній, зазнимковані вже тепер у селі Завадка, цілувала і тупила їх до серця...

Довго гостились лемки, згадували минувшину, життя на рідній Лемківщині, раділи зустрічі...

Опис до знімок на попередній сторінці:

1. Марія Янко (посередині) серед Лемків пред своїм виставом, організованом підчас лемківського кермешу в львівському скансені. Фото: Віра Проць.
2. Лемківські дівчата – Юлія і Віра Проць на виставі малювання Марії Янко. Фото: М. Янко.
3. Дмитро Солишко (з правою) з друзями при своїх малюнках, в ден кермешу. Фото: М. Янко.
4. Іван Барна і його роботи. Фото: М. Янко.

**На дворі сіро, змлачно.
А в хыжи плачут шыбы, нобы діти малы.
Та за кым ім так плачно?
За тьма людми, што до світа выхали?!**

(Іван Головчак, Порожня хыжа)

МАРІЯ ЯНКО

Антін Гаврилович Проць (1900 – 1971)

Жив собі – був собі у Дублянах Самбірських Антошко Проць, виселений по війні з лемківського села Рябе, майстер на всі руки. А ще умів він робити такі уже гарні рамочки, що кожному господареві чи господині хотілось мати у своїй господі. „І як то красні у нього виходит”, – дивувались односельчани. А тому, що прикрашав майстер ті рамочки взорами: сяяли там і сонечка, і зорі, а ще різні кривульки-безконечники, та так, що очам любомило. І чого, ви би думали, він робив на рамі що красу?.. Ні, не з золота, а з житньої соломки. О, то ціла наука: запарири, розгладити, нарізати, а вже потім і наклеїти, дівравши орнамент по кольору і по розміру. А інструмент нехитрий: ніби звичайнісінький ножичок, малий, але гострий-гострий. То тільки у справжніх майстрів такі бувають...

Пригадую: як зробив для моїх діда і баби майстер Антошко такі рами, то я (ще малою дітиною) довго дивилась на них і милувалась. Мовчки. Нікому не говорила, як вони мені подобаються. Не знаю, чому не говорила. Тільки дорослі, оглядаючи їх, хвалили і прищмокували...

Проїшли десятиліття, давно нема вже діда Антошка, а рамочки ті і досі перед моїми очима... Не тільки портрети найдорожчих родині людей були в тих рамах, а й образи: і Богородиці з маленьким Ісусом, і Святої Родини, та й інші образи...

Ті орнаменти з дрібнонарізаної соломки золотом блищали на охристих, вишневих, темно-коричневих або на чорних рамках. І часто взори були різні – не повторювались, хіба якщо в рамках портрети парю мали висіти, то однакові...

Дід Антошко виконував свою ювелірну роботу не просто старанно, а з любов'ю. А ще, на кутах рамки, по лакованім квадратику, сипав дрібносінько бите шкло з кольорових ялинкових прикрас. Вдень ці взори мерехтіли від сонячного проміння, а ввечер, коли запалювали газову лампу, свічки чи, навіть, електричне світло, про диво-руки талановитого народного майстра діда Антошка ті взори якомось тасмичне промовляли зі стін та закутків світилиць кожної з хатин, де проживали незвичайні люди – лемки, які завжди прагнули до краси...

лука сук

Стало ся барз добрі...

Зато, же Головний Заряд Товаришыня Лемків першыраз дотримал обітницю, яку зложыл на першым зобраню в новым складі, пошыреным, ухвалом IV Конгресу СЛ, о ведучых кружків, а тычыла она зорганізуваня і оплачыня екскурсії по Лемковині, дітям, котры підняли амбітну ціль – навчыня ся лемківського языка. Зобраня таке мало місце в Михалові і, в засаді, служыло оно вытычыня напрямів організації Батры на Чужыні 2003 р. Падали на нім внескы о ріжны потреби яка ГЗ виден реалізувати на корист лемківської суспільности, а особливо той части суспільности, котра бере уділ в публічным, релігійным, культурным, освітывым жыттю і чує потребу бытя Лемками, діяти для Лемків і мысліти по лемківскы о їх потребах. До реалізації той незбывальнай потреби облігує ГЗ, уж формальні, внесок, якій мал місце на IV Конгресі СЛ 23.04.2003 р. Приточу го в цілости лем зато, же листа ухвал і внесків IV Конгресу СЛ не зостала през ведучого унятя до кінцьового протоколу. І так:

Wniosek 7 - Zwiększyć współpracę z młodzieżą poprzez:

- a) *współdziałanie z młodzieżową organizacją „ЯР”*,
- b) *powołać Komisję Szkolną, w skład której wchodziłby wyznaczony i akceptowany przez nauczycieli języka lemkońskiego i ZG SŁ dobry organizator, którego zakres kompetencji obejmowałby następujące zagadnienia:*
 1. *propagowanie nauczania języka lemkońskiego w środowiskach lemkońskich.*
 2. *pomoc w redagowaniu, drukowaniu i rozpowszechnianiu podręczników szkolnych i pomocniczych.*
 3. *pomoc w organizowaniu ognisk, noclegów, autokarów, wycieczek i obozów wędrownych po atrakcyjnych zakątkach Lemkowiny.*
 4. *współdziałanie z Kolami SŁ, punktami nauczania języka lemkońskiego i innymi organizacjami skupiającymi Lemków.*

Екскурсія зостала зорганізувана. Плян ей опрацувал п. Андрий Копча – презес СЛ. Техніком реалізаційном заняли ся учителя лемківського языка, в горах: з Крениці, Гладышова, Устя Руского, Горлиц, Лищын, Бортного, а на Заході – з Лешна Гурного, Пшемкова і Ліпниці.

Ведучий Кружка в Пшемкові п. Адам Бочневич вынаял автобус і допровадил до того, же екскурсія могла дійти до skutku. Головний Заряд „высушлал” кусіцько пінязи на оплачыня двох керовци і автобуса, родиче діти з Заходу вылатили по 50 зл. на убезпечыня і на доживліня. Початком екскурсії был Пшемків. Всіли ту тіж діти з Лешна. Наступным пристанком скупляючым діти і опіку-

нів была Ліпниця. Ту автобус выполнил ся до остатнього місця і шесливо поїхали зме в керунку наших гір. Охочых діти на екскурсію по традиційскых місцевостях было дуже вельце, а зобрало ся лем 39-ро, бо такы мали зме можливости. Іхали лем тоты діти, што вчыли ся лемківського языка. Медже нима было девятеро такых діти, котры за добры осягы в науці рідного языка і за добре повинуваня ся в шкільно-релігійным жыттю зостали вытитуваны або выльосували выїзд на Табір Русиньской Молодежи до Словації.

До Горлиц дотерли сме в нocy 20.06.2003 р. де уж на нас чекали готовы поміщыня на переночуваня, для хлопци в Рускій Бурсі, а для дівчат на ігдебанії при православній церкви. Рано, по сніданю, вирушыли зме в екскурсію по горах прарідных декотрых місцевостях. Першом найважнійшом была для нас Зындранова, де находит ся скансен – Музей Лемківской Культуры.

Зыхали там тіж діти зо шкіл цілої Лемковины, в котрых вчат ся рідной мовы. Зобрала ся велика група, коло 140 діти і понад 20 учителя і родители – опікунів. Были тіж діяче і прихыльниuky лемківско-языково-шкільных проблемів...

Перд входом на терен музею увічили зме ся на загальній знимці, а по перекрочыню брамы наш велькій крайн, Фецьо Гоч, директор і офіційний опікун музейно-скансенового осередка повитал вшыткы присутны діти, молодіж, учителя, опікунів і родители теплыма гірскыма словамы. Оповіл нам події і перебої яка пережыл і перешол разом з Музейом, якій створил, розвинул, котрий помнажат і голубит по днешній ден, жебы был што раз барже богатшій і красшій.

Пак зас редактор „Бесіды”, Петро Трохановскій, опровадил вызначены группы школярів по вшыткых поміщынях, коморах і закутках скансену і пояснял вшытко того, што было конечно, жебы загатити заінтересуваня звиджаючых (барз чудо-

Перд входом на терен музею увічили зме ся на загальній знимці. Фото, ту і далє: Петро Трохановскій.

Федцо Гоч, директор і офіційний спікер музейно-скаєсно-побого осередка побитал вышетыкы присутныя діти, молодіж, учытелы, спікерів і родыталы теплыма грехыма словамы.

во, знаючы з автопсиі давне штодепенне жытя Лемків, теплым, мягкым, з глубины серця выпльываючым словом, поміг опроваджати по музею Автор того допису. – Ред.). Было оно велике, бо і экспонаты згромаджены в музею възбуджали шувны эмоцыі і стоніювали зацекавляня.

На мій погляд і з мого пункту виджыня, о чым ем шілковито переконаний –

1. Была то найбарже поглядова, неабстрактыйна, оперта на гнешніх реалыях, в найвыжшым степені показова лекцыя нашой сучасной драматургіі і кавальыя лемківской історыі, способу жытя нашых предків през долгы стояня в єдным місцы. Вказаны в ній былы наряды, меблі і їх ужыточніст, способы выстрою поміщынь, продукция полотно, шытыя і вышываня, батканя яєц жытя релігійне, сшывы, танці і дуже інчых одтени жытя, котры вязали ся зо звычайямы нашых предків, жыючых в веселости і задоволеню на рідній одвічній землі, до моменту примусового выгнаня на західні, понімецкы землі Польшы.
2. Векшыст діти з нашой екскурсіі мала можлывіст видіти першыраз в своїм жытю, на власны очы, правдывы горы, обізірты остатыні памятникы, котры засвідчают о правдывым жытю предків на дзбраных нам рідных землях.

По звиджыню Музею – скаєсену, обемотрыню і дзхніню векшыости экспонаты і сплжыгю спільного полуденку, в годынах пополудньовых зосталы перепроваджены гры спортовы межде репрезентатыямы шкіль. Вызволылы они дуже эмоцыі, достарчылы вельо радосты і поводувалы інтенсывне навязжуваня прыятельскых контактів.

Одбыл ся тіж конкурс знанства языка в повязаню з новыма відомостямы якы познаны підчас звиджыня музею. І так –

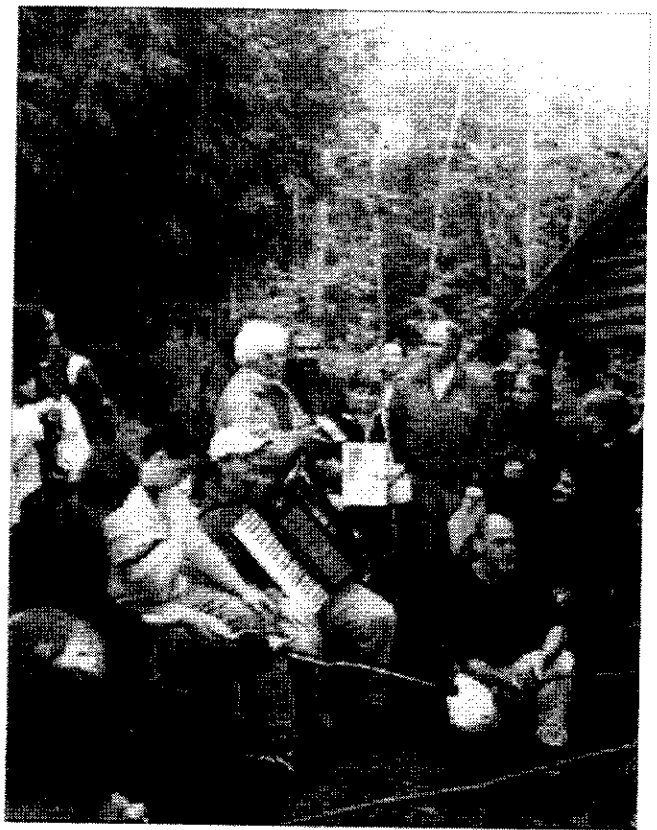
3. наступувало познаваня ся взаєм і інтеграцыя нашых діти, што ма вартыст неоцінену.

Першы ден закінчыл ся поворотом до Горлиц на нічний одпочынок. По вечеры, хто мал сылы і охоту, звысжал ішы містечко – Горлиці.

В другій ден, 22 червця екскурсанты нашы скерувалы ся в протывну сторону. Реалызувалы зме вызначену трасу: Горлиці – Магура, а на ній цмонтір по І світовій війні, зызд до Ждыні – Грїб Священномученыка Максима і звиджыня прекрасной ждыньской церкви. Зо Ждыні през Смерековец, Квятонь до Устя Руского, де обізірлы зме памятник лемківскым партизантам, церков, теметів і інчы стары і новы объекты. По Устю звиділы зме Высову, Ганчову і улаты зме ся до Чарной, на місце де одбывалы ся першы лемківскы ватры. Ту в лісовій сценеріі, при ватрі і кобасці одбыл ся конкурс рецытатыі вершы якых діти навчылы ся на лемківскым языке.

По конкурсі (в двох віковых категориях), в котры першы місця занялы Оксана Грабан і Тимофій Файфер, перепроваджено конкурс „Єден з десятиох” – зо знанства історыі і культуры Лемків а пак роздано нагороды, дыпльомы і упомынкы.

З Чарной автобус з нашыма діточкамы выршыл в керунку Крениці на нічїг в пенсіонаты „Юзефїнка”. Там дотерлы остатыні участныкы табору в Словаціі з околцы Гожава. * (дале на стор. 10)

Лавреатка II місця в Конкурсі Рецытатыі, організуваным в рамках II Бурсацькых Русаль в Чарній, Мартина Брежн одберат почесну грамоту і нагороду. Фото Автора.

Молебін над Гробом Свмч. Максима. Фото Автора.

Рано, по сніданню, 23 червня, в мильнім і радісним настрою, при чудовій погоді наступило прашання таборажків, котрых забрал вышятий за пінязі Фундації „Рутеніка“ автобус і повюз іх до словацкой граніці за Ждыньом. По дорозі забралі зме діти з вызначеных лемківських місневості. Спеціалыні затрлмалі зме ся при теметові, де над Гробом Священномученіка Максима одправлено зо священніком Андрыіом Квоком молебін. По отрлманню благословенства на щеслівый побыт і поворот, з богацтвам новых відомості і веліком порцііом прлємных вражынь, взміцнены духоно, были зме уж мыслямы на місці табору в Рекреацііно-выпочынкowym Осередку „Данова“ на Словаціі. Як было на таборі – прочытате в наступных нумерах „Бесіды“.

Діти, котры осталі, контлнуувалі згідні з пляном екскурсію і звіджалі Креницю. Преводніком по Крениці был знаный вшыткым Петро Трохановскій. В пополудньовых годинах, під надзором своїх опікунів, вернулл они на Захід, де в годинах нічных были порозвожены до своїх обыйсть. Слава Богу!

Опвідівшы креницкку православну церков, молоды Лемчата попрашалл горы. Фото. П. Трохановскій.

Наступна стріча з історійом і культуром Лемковины

В неділю 22 червця того рока в поміщынях Стоварлшыня Лемків в Лігніці одбыла ся чергова стріча з історійом і культуром Лемковины. Тему **Поворот православія на Лемковині** прлготовлл священнік Любмыр Воргач з Лігніці.

Доповід містлла в собі факты і коментарі, які мож спровадлты до таких окремых тем:

1. Православія на Лемковині в давнішым історычным контексті:

– Лемковина была окрещена вдякы діяльности Святых Братів Кірыла і Мефодія і іх ученлків, котры голосллы східню віру (без додатків і змін римських еплсконів).

– До кінця XVII століття лемковина осталава частю Православной Перемышльської Єпархіі, значыт найдолше боронлла ся перед запроваджыньом церковной уніі з Римом.

2. Поворот Православія на Лемковині родлл ся роками:

– Львівська газета „Діло“ з 21 лыпця 1937 рока подале факт повернення на православно в 1881 році єдного села в Галлчыні.

– В Америці отец Алексій Товт разом з цілом своїом парафііом (Міннеаполіс) в році 1891 повертат до Православія. До 1914 р. в Америці повертат до Православія 30 тысячы вірных.

– Діялыніст отця єромонаха Алексія Кабалука (1877 – 1947) на Закарпатю.

– Діялыніст і мученлцтво о. Максима Самдовлчл.

3. Поворот до православія на Лемковині розпочынат ся в 1911 році:

– Безпосередні причыны поворотів: релігійны, націоналыны і суспільны.

– Граб і Вышчовадка – 1911 рік.

– Радолціна, Долге, Ллпна, Незнайова – 1912 рік.

– Тылява, Герестяна – 1926 рік.

– Свіржова Руска, Святкова Мала, Святкова Веллка – 1927 рік.

– Богуша, Королева Руска, Ізбы, Біллчлна, Фльорлнка, Вафка, Білцарева, Тлхана, Чорне, Бортне, Бодакы, Прегонлна, Устя Руске, Котан, Дошнлщл, Ожынна і інчы – 1928 рік.

– Мллык, Андрыівка – 1930 рік.

– Шквїртне, Регетів, Квятонь – 1932 рік.

4. Білыніс прлнесу повертаня на Православія:

– На Православія повернулл, в цілости або по часті 52 села.

Отец Любомир Воргач (на знімці перший з правою в першому ряду) парох Лігниць, вельо раз Гіст „Стріч з історієм і культуром Лемковини”, на тот раз был прелетентом. Фото: М. Русинко.

- Вірних - 25 тисячи.
- Новых церков і часовен выбудувано - 35.
- 5. „Уніятска Конгресформация”:
 - Апостольска Адміністрация Лемковини, 1934 - 1944/47.
- 6. Православія на Лемковині до II світової війны:
 - Автокефалія Православной Церкви в Польщы - 1924 рік.
 - Діяльність Православной Місії на Лемковині - од 1931 рока.
 - Талергофскы Торжества - од 1934 рока.
 - Створіня Деканату Лемківского - 1935 рік.

На закінччя підкреслено діло святителя Алексія (Товта), преподобного Алексія (Кабалюка) і священномученика Максима (Сандовича) - трьох канонізуваных святых спомедже Русинів, котры діяли в ріжних місцях і часі, але вespółно в ділі повороту нашого народу до Православія. (нн)

ПОДЯКА

Пані Анна Ватраль-Рытвинскі, замешкуюча в Канаді, стала пренумераторка „Бесіды” та інчых наших выдань, переказала даровизну - 250 злотых на реалізацію фільму „Акція Вісла”.
Сердечні дякуєме! —

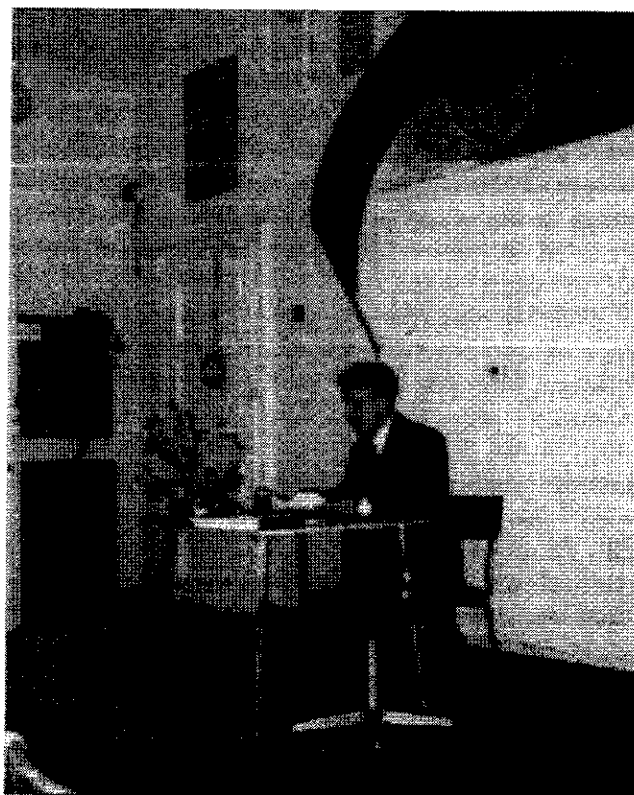
Головний Заряд Товаришччя Лемків

Явочно темом стрічы

Добром думком п. Митра Русинкы выявило ся організуваня через Кружок Товаришччя Лемків в Лігниць Стріч з історієм і культуром Лемковини. 11 мая, в пятій - повісти бы - сцені того циклю прелетентом был Директор Ансамблю Пісні і Танця „Кычера”, того же дня выступуючий як выдатний знавец нашой найнівшой історії - пан Юрій Стариньскій.

Прелетент як головну тему выступлїня піднял справу концентрационного лягру (офіційні званого Centralnym Obozem Pracy) в Явожні. Приблизжы зобраным образ страдань, представил в числах вязнєных там Украинци і Лемків (трактуван их разом, так як трактуют, публикуваны уж, джерела; розпознати єдних і другых мож по місци походжєня, але на то треба індивідуального туду).

Пан Стариньскій представил тіж новым пізрищом, не таким яке знаме з обовязуючой за тоталітаризму літературы, справу Української Повстаньской Армії (УПА). Для нас то дале тема незмірні зложена. Розуміючы і, по части, акцептуючы того нове пізриня, остає в нас звьіданя: ци, закваліфікуваны, вписаны в кругобіг великих розрахунків, не стали мы ся жертвенным кїзлятьом, посвяченым на спалїня? (на основі реалїзїи присутніх, привітній коментар - пт)

ПЕТРО ГРОХАНОВСЬКИЙ

„Кус“ о Ватрі в Михалові

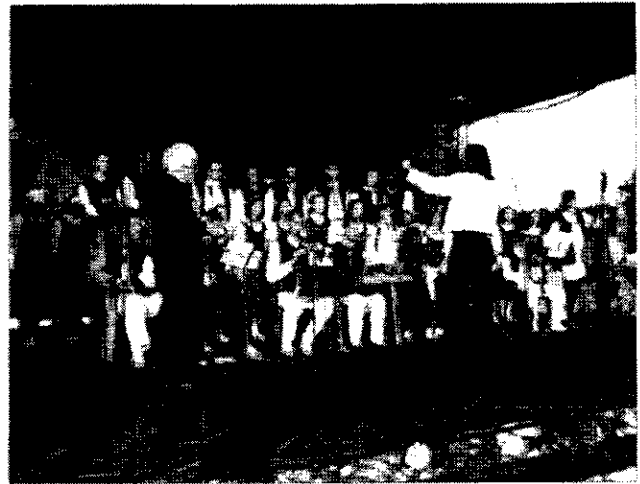
В братній „Загороді“ часто стрітати мож – што добротливі зауважили свого часу рецензенти – наголовки з тым вигідним кореспондентським стовом „кус“ (в „Ватрі“ – тіж зауважене через рецензентів – прекладало ся оне на „троха“ [як тягнуло ся кілках одтинках]). В нашій „Бесіді“ речене слово не мало якоси шеста до наголовків. А мож під ним змістити хоц-што о хоц-чым. По кус.

І мі оне гнеска барз штимує. Адже писал см о Ватрі не раз і дост тяжко быти в тій темі оргінальним. Но бо од програмовой страны Ватры сут до себе не лем кус, але шувні подібны. Все, што зрозуміле, зачынают ся (поминяючы „загаїня“ на снені) од розпаліня огня через найстаршого в своїм часі мешканця Михалова. Все на тым самым, тяжшым уж до зрозуміня, місци – дивно-ниязком, посеред того розпаленого піску, посеред арджавых выскубин чоґоси на подобенство злаку-травы... В Горах оген оживлят холод землі, дыхат пожаданым тешном... Ту, в зеніті піта, на Михалівській сагарийській пательни оген не гріє душы. Сновигают ся попри ним люде-тени, боком, плечми, а хоц і лицьом звернены – все обоятны, кед не далеки тому огню... Нияким бо він символом благородного горіня душы, радше символом розгореного страданя... А страдати рід наш уж не зна, не потрафит. Не хце. Не повім Вам – не знам, што з тым огньом ватряно-михалівським вчинити, де го пренести (кед не до Гір ішы, ци даколи), жебы він гріл. Не пьюк... Може высыпати му окремый горбок. Лем жреє, розпалити го, лем богынки, сытити го, жебы мали гу нему приступ. Жебы горіл понад нами. Може як символ Перуновой пересторогы. Може товды, далекий, неприступный, нибы віщий – буде і в нас...

Гов! Мал ем гварити кус о Ватрі, значыт ся – кус о тым і о сесым на ній. А о чым ем по кус зачал ния ем ся не розогни? Но о програмі – же подібний до себе. І причынитим хтіл, о чым сами добрі знаме, же выступуют на Ватрі в більшости все тоты самы ансамблі. Оно і натуральне. Адже представляме передовшыткым того што маме сами і найближшы територіяльні сусідове. Но і по кус причыняме гу тому того што ся даст причынити. Ачий бы ся дало і веце, ріжноріднійше, але треба ся коло того находити. Генеральні отже...

Ніт, того рока і генеральні – маючы на мысли програм в виді своїх ансамблів – было шувні інакше. Не могла быти на Ватрі, рюк бы-м жычливым тоном, Желізна Лейці михалівських Ватр – „Кыче-

ра“ (не конечні тот одтачерівській придомок давати лем окремым індивідуальністю паням). Зас гастролювала, акуратні в ватряний час, деси поза границями державы. Была зато часто остатніма роками павзуюча, не лем на Ватрах, „Лемковина“. І думам барз красні зо свого зас ту бытя ся вывязала. Але о тім – потім, при нагоді головного ей концерту, хоц шувным выступом „Лемковина“ тіж Ватру зачынала.

Выступ „Лемковины“ на розпочатя Ватры. Дирижує Славомір Грохановський. Фото: М.К. (Прону выступуючых на тогоричній Ватрі о выбачыня, же помішам серед допису лем „выбраны“ знимкы. Заполдіт ся мі на Ватрі фотоапарат і змушу скорыстатт з напаяючых ся знимок, помішєных в інтернеті. (ит)

Акуратні, все Ватра зачынала ся о 20. години. Кед бы не західне літо (в Горах змеркат скорше – і скорше стас ден), мож бы речы – вечер. На тот раз, ідучы за голосами Ватровичів, імпрезу розпочато дві години скорше, о 18. Богатший отже был пятничний вечер. Выступили окрем „Лемковины“: „Смерек“ з Рудной, „Жужжарик“ з Пряшова, „Рачканя“ з Біловежы к. Бардийова, „Скеюшан“ з чеського Хомутова, вроцілавска „Весна“ і „Серенча“.

Повісти бы одраз бодай двома речынями о ансамблях якы выступували на Ватрі першыраз. Коротко, бо інакше ся і не даст. Адже зас „мал ем шеста“, враз зо Штефанійом Дубец, вести тот вечерній концерт. Та окрем того – як все – быти выписувачом почесных грамот (дипломів). Не даст ся сідити в канторку і слухати, обзерати артистів (а все гварю, же о Ватрах повинен писати дахто „з боку“). Отже, молодіжний ансамбль „Рачканя“ – під ведіньом Любишы Сороковой і Петра Микулы. Назву сой взяли од горы в рідній Біловежы. Был ем гын на місяц пред Ватром, хтіл ем видіти де в 30. роках XIX столітя трудил ся наш великий Будитель Александер Духнович. І барз гордыт ся тым Біловежане, і барз были ради же ем

ім за кулісами о тым припомнул, видно было іх вітху – же деси в далеком, маленьком Михалкові знають о іх маленькій-велькій Біловежы... І віділо ся мі, же осмілила іх тогата... близкіст, і пішли на сцену полны віры в себе, молоды, ярекрасны.

...Засмотрит ем ся в далеку-близку Біловежу, задумал ем ся в Духновича, і нвик мі лишчыти того задуманя, хоц ждуть на слово ансамблі.

...Александр Духнович. Прикликал ем го ту, при нагоді... Ніт – тупо то звучыт. Треба бы ралше повісти: то Він, великій, безсмертний Духнович прикликал нагоду. Бо не мы, сучасники, причыном же рік 2003 в русиньскым сьвіті проголошений Роком Духновича. То Дух Будителя будит нас заедно мимовільным розказом. Тым паче в 200. річницю Його народжыня.

Бесідуе о тым на сцені Др Олена Душь-Файфер. Повідаг о жытьовій дорозі Будителя, о його ділі. І слушають заслухано Лемкы. Бо то неправда – же знають дашто о Духновичовій Біловежы, Комлошы, Пряшові, Ужгороді. А одкале, гнаны кнутом історій, знати мають? Але численны знають, же в незнаню знаня о собі придбати (бо рід твій – то ты) – хосенна справа. Так підповідат переконаня о влясній інтелігенції. Та не лем зато, думам, слушають. Долго і терпеливо. Адже бесіда Др Олены – як все – мудра і плавна. Адже творы Духновича в выкананю молодого адепта акторской штуку, Славка Хомяка, звучат тепло і переконуючо.

Ватрянний конкурс „Єден з осмох”. Фото: М.К.

...І екзамін зо знань (преділений, правда, ансамблями, сьпівом ганцями). – „Вшытко о Лемках і Лемковині”, інчыма словами взоруваний на телевізійным ватрянний конкурс „Єден з десятиох”, а – як ся вказуе – „Єден з осмох”, бо тікох кандидатів ся зголосило. Речы бы – лем осмох, але яких орців! „Шнукувал” я, але-м „перетрохановицькы”. Не взял ем до увагы, же приготовленых двадцет зьвідань

першой туры, по єдним трудным і єдним легким на грача, при інчыим числі участників змінили свій шык і давали векшу шансу, або немилосердно „косили”. Вшытко єдно до другой туры перешло шестьох. І ту зачал ся, уж предвидженим трибом, завзятий бій. На фінальним поли бою остали: молоды орцы – Ваньо Феш і Томко Квока та сеньор-орел – Митро Бочневич. Знаня мали вшыткы, але в тым конкурсі окреим знань важыт тіж спокій, досвід і, як всяди, шестя. Остаточно побідили жытьовы атрибуты Пана Митра Бочневича. Слава побідительови, слава і побідженим. Не сподівал ем ся так високого рівня. І дякую Вам красні. За знаня Лемковини. Якы сут похідном любови.

...І зас ансамблі, і зас танець сьпів. Виділо бы ся, зачынаючы дві години скорє нич все, же часу дост-напредост. А він немилосердно консеквентний. Немилосердно для організаторів. Для тых што ждуть розвагы, консеквенция часу – вітха, радіст. Бо уж „Серенча”, по предвидженим концерті, строїт ся на нову нуту. Під молодіст, під гуляня. До ситаня. Што кому! Чый час!

Люде на Ватрі, не лем молоды, пізно стають. Кед лігали. О десятій годині, кед бы під хмаром было – як сусідка што до збераня компери вышла – годни зьвідати: Та сонце уж зышло?

Тяжко зыйти ся ватрянам в суботній допудньовий час до амфітеатру. Вчєра гвечер полний, несмыло пригартат невелькы групкы. Першы звуки, першого выступуючого в суботу ансамбла, дакус побільшуют тоты, негоріючы іщы купины. Пак, коли приходит час конкурсів для діти – наших надій, нашої будучности – першы два, три ряды засідають мамы, няньове, уйкове і уйчыны потіх, якы онедолга выйдут на сцену. По части – жебы лем выйти і повісти сяк-так верш, засьпівати сяк-так, але по части тіж – жебы вказати добрий, а і високий рівень, осягнений не лем силом таланту. І ту речы належыт што тенденция шырого, значеного солідным трудом підходжыня через діти і їх рошчів до ватрянных конкурсів заедно і видимо зрастат. На тій же Ватрі мож было видіти, слухати нап्राуду чудовых молодінькых артистів, котры – дай Боже – радувати будут неедно іщы покоління. Будут, кед найде ся для них всенародна любов, пошана для іх груды і таланту. Бо гнеска слушають іх, як речено, лем мамы, няньове, уйчыны і жменя терезвых іщы душом. А рещта, зо вчєра полногo амфітеатру – де-ж они? Під шатрами спит, фріаме, кошовиско лєдаче – повторити бы за Іваном Франком. Мойсея бы ту з палицом! З громовладным його:

*Зрозумійте, затамте сой тото,
Шлітців вы покоління,*

*** ПОДВОРЕЦ СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ *** ПОДВОРЕЦ СТОВАРИШЫНЯ ЛЕМКІВ ***

*Што кед душу згунимте, істоту,
То промовит каміня.*

А може? Може коли: затремтит штоси чловеке
в старым серци пророка, може коли знизят свій лет
на меновіня його дума висока, чекати спів:

*Ізраїлю, ты богохульного
Не памятай мі слова:
Любле тебе міцнійше, полнійше,
Нич сам Бог наш Єгова.*

*Миліоны Він має діточок,
Вшыткых гріє і росит.
Я мам тебе, лем тебе єдного,
І то тілко, – і дост мі!*

Може выбачыти кочовіску ледачому. Дрімле ту, пак хлечче ту, то правда, але ту, не деси під Жарами, на Вудстоку. Адже серед того кочовіска і твої соколы. І твої, і твої. Най будут якы сут, бо-дай были! (Но мож бы над тым побесідувати.) Конец-кінцьом они зас ся зыйдут, коли ся мине спека, кед на сцені ся зявит „ліпший” програм.

І правда то. З тым зауважыньом, што на вечырній програмовой блёк екстра приходят люде з околичніх сел і міст, котры за дня працювали. Дополнюют по берегы амфітеатр. Місце же приготовлене до танцуваня, пред самом сценом займают соколы, то кучкы, то „по турецкы”. Они ту будут гнеска рядити, творити атмосферу.

Выступуют ансамблі. Тоты што вчера, лем з інчым, очевидні, програмом, і новы, в тым сенсі, же вказуют ся аж днес, як „Древутия”, як „Окмет”, „Калинкы”. Вшыткы, і „стары” і „новы” прагнут гнеска сполнити ся полнійше. Адже гнеска ішы полнійший амфітеатр. Вшыткы перетігают програм, а консеквентний час намилюсердно втіче. Слухам, днес уж дакус вільнійший, постерігам. І обавам ся покус – ци Андрий не передобріл, даючы під конец чудовий, правда, але труднійший для розбавленого амфітеатру програм. „Скеюшан” бо представлят на сцені традиції, обряды. Заховал іх през нестрічано бурливу історію, заховал автентычні сперед сто-нарудесятьох років. Кінцьом XIX столітя предкы „Скеюшана” выемігрували з Камюнкы на Спишу до... Румунії. В 1945 році „вернено” іх спід Тімошоары до... Хомутова в західніх Чехах, під німецьком границьом. Цілковито іолованы од рідного краю через з гором столітя не „розвинули” ся нич. Слухам іх обрядовых пісень і так як бым в далекій молодости слухал мамы (родж. в 1904 р.). Слухам і чую, бо мам того шестя, же стою на краіку сцены. Але ци чус іх амфітеатр, кед, представляючы обряды, не стоят пред мікрофонами, лем ходят по сцені? Іду в публіку. Лем на вырывкы чути. Публика обзерат мімів. Але обзерат!!! Но, спосеред сідячых по ту-

ренкы прел сценом соколів, хоп ім ліпше чути, высочыт то тот, то сес – по нове пиво, по нову фляшку, але більшіст, в тым нерушений такой амфітеатр тырват, хоц пізна година, не выберат ся ішы до шатер ци домів. Тішу ся і вертам за кулісы, бо по „Скеюшані” выступлят „Лемковина”, з яком выступлю – прощено мя ішы, старого – і я.

„Лемковина” добрі приготовлена была до того выступу. Добрі і выступила, не лем на мос субьективне одчутя. Але ани „Лемковина” ани я, ани вельо, вельо люди не будеме споминати того выступу добрі. Овшым, остане в нас тот радіст – же не дали мы ся спровокувати жменці псевлокібішів, остане в нас вдячність для зобранных в амфітеатрі тисячи, чесных, мудрых і вірных, але остане в нас на все і капінка жалю – шчыпкы дегтю в бонці меду.

...А они не падали духом, лем грали, сьпівали. Фото: МК

Чом? – звідувал ем ся сам себе, уж по піночы ідучы на вечерю з полуденком. Чом так по хамскы поводиля ся тотя групка серед сідячых по турецкы пред сценом молодых люди? Ци може іх плумачыти фляшка в руках проводыря? Што хтіли выразити псевдомилыма окриками під адресом окремых членів ансамблю? Што задумали выявити, стаючы на пісни „Буд здрава землице”, потігаючы за собом здеорьєнтуваний амфітеатр і такой сідяючы? Кого тым образили – нас на сцені, ци саму прекрасну пісню, перліну лемківской культуры, а і тых што ю слухали? Хтіли залюцкувати, же на репертуарі „Лемковины” „дасдно” ся стає? Але-ж! То не „Лемковина” выдумала ставаня на пісни „Горы нашы” ци „Глян Боже”. Конец-кінцьом на Ватрах підчас пісні „Тяжко жыти” тіж ся ставало; без огляду ци сьпівала ю „Лемковина”, ци інчий ансамбль. Конец-кінцьом Українці стают на піснях „Реве та стогне”, „Як умру”, „Ще не вмерла Україна”, „Боже великий”. Конец-кінцьом, як сьвіт

(закінчыня на наступній сторони)

„Вшыткы разом в спорті і рекреациі”

Під таком назвом уж по шесте підчас Лемківской Ватры на Чужыні – Михалів 2003 маля місце спратакяда спортивно-рекреаційна зорганізувана през Православну Організацію Спорту ПР і сія одділ ПОС Спархії Врошлав-ско-Щейінской.

Зорганізуваня спратакяды можливе было вляка фондам з МЕНіС і Уряду Міста і Гміны в Хоянові.

Зорганізувано для діточок і молодежи понад десят турнірів і конкуренцій, спомедже котрых найвекшу популярніст уж од років маюг турнір волейбальовий і наука ізлы на конях.

Спратакяда спортивно-рекреаційна „Вшыткы разом в спорті і рекреациі”, обік обогачыня програму Лемківской Ватры на Чужыні і можливости цікавого проведіня вільного часу през діти і молодіж, с премуваньом здорового трыбу жытя, на спортивно, без злых налогів, і будус в молодежи духа здоровой рывалізаціі і поправной поставы.

Щыре подякуваня вшыткым, котры „головом і чыном” суспільні што рока приготовлююг спортову част Лемківской Ватры в Михалові. (лв)

Спортовы змаганя на Лемківській Ватрі. Фото: Митро Русинко.

Русинко резигнуе

Писмом з дня 24 вересня 2003 рока, Пан Митро Русинко повідомил Редакцію „Бесіды”, же закінчыл діяльніст як кольпольтер выдawnицтв Головного Заряду Товаришыня Лемків. Враз з писмом просил о помішчыня в „Бесіді” нр 5(74) 2003 текст наступуючого змісту:

Dziękuję wszystkim Czytelnikom i Prenumeratorom wydawnictw Zarządu Głównego Stowarzyszenia Łemków, w tym dwumiesięcznika „Besida”, za trzyletnią współpracę.

Dziękuję za miłą korespondencję jaką otrzymałem w tym okresie, jednocześnie przepraszam za jakiegokolwiek niedociągnięcia.

Z wyrazami szacunku.

Dymitr Rusynko

Редакція „Бесіды” з автентичным жальом принимат рішыня Пана Митра Русинка. За його каденціі наступил видимий ріст пренумераторів нашого часопису. Вшыткы чынности, зносины, так з Редакціейом як і з Чытачами ведены были во взірцьовым порядку.

Не знаме причин резигнаціі, та не змінят то нашого переконаня што до вдячності за чесно одданы справі три роки. Дякуеме, Пане Митре. Красні і щыро дякуеме!

Редакція „Бесіды”

„Кус” о Ватрі в Михалові

(закінчыня з попередньої страны)

долгій і шырокій – всяди отдавана є чест гимнічным, народовым пісням. Же інчы ансамблі рідше берут іх до свого репертуару як „Лемковина” – то уж зовсім друге діло. Выпадало бы вигтко єдно памятатти (хоц дуже з Вас ішы на сьвітї не было), же то в велькій мірі „Лемковині” завдячувати належыт наше одроджыня 80. років. А може то для Вас не є позитивом? Не мали сте шаликів, не знам до якого клубу належыте!

І ци мас то даякс однесіня до захованя човека (не представил ся, повіл лем же по родичох – з Явірок, тепер з Волова), якій онал мя по піночы при мойй вечері з полуденком:

– Де ты ведеш тых Лемків? Якій они нарід? Чом ся Полякам до д... пхати?! (А лем вчера інчий хтоси мі повіл, же см для них за острий на сцені.)

Тыкал мі спіненым языком, незнасмий, молодшии о парудесят років, кліпал ненавистным оком з высокости своїх свідомых 190 см.

Отже – знайме КУС о Ватрі. І што пред нами!

ОЛЕНА ДУЦЬ-ФАЙФЕР

Культура Лемковини в другій половині ХІХ та на початку ХХ століття

(продолжыня - 5)

В наступстві сконсолідування ся рускых студентів в 1887 році выникла Академічна Громада, перша руска академічна організація на Ягайлоньскым Університеті. Розвязано ю в 1895 році, по пренесіню ся більшости рускых студентів на Львівскій Університет. При нагоді нальшту рускых (українськых) студентів медицины по причині замішок на національным фоні на Львівскым Університеті в 1902-1907 і 1911-1914 роках, выникли Русько-Українське Товариство Академічне і Товариство Академічна Громада. В 1913 р. покликано стоваришныя „Засів” - Кружок Українськых Студентів Рільництва в Кракові, діюче до 1914 рока.

Головну інтеграційну і культуротворчу ролю окрема грекокатолицькой парафії сполняла в Кракові, покликана в 1894 р. з ініціативы рускых студентів і желізничных урядників, філія Товариства „Просвіта”. Гуртувала она такой вшыткых мешканців міста і діяла непрерывні до 1918 р. Краківска „Просвіта” організувала одчыты, товарискы стрічы, згромадила власну бібліотеку, вела навчання українського языка для діти, приділювала невеликы стипендії для студентів. До найзнаменитшых належали організуваны ньом шевченківскы концерты.

Не знатя, якій процент серед студентів - руской/українськой молодежи Кракова становили Лемкы⁹³. Додумувати ся належыт, же был він значучий. Для студий в Кракові хосенна была невелика одлеглість, особливі од західніх лемківськых повітів, можливість медичных студий та безпосередня опіка і прихытлість для молодых Лемків зо стороны пароха краківской парафії в 1867-1883 роках, дра Йосифа Черлончакевича⁹⁴.

Был він (Й. Черлончакевич) опікуном вшыткых студентів - Лемків в Кракові. Знал вшыткых личні не лем їх, але тіж їх вітци, котры были його приятелями з богословія або його слухачами з університету, ци тіж в ріжний спосіб были з ним спорідненны. Вітшове, переважні священники, отдавали своїх сынів під опіку, поручали їх студий під його контроль, а декотры аж і высылали на його руки пінязі на оплату студий ци на утримання сынів в тракті їх науки. А він

о вшыткых ся старал, інтересувал ся їх екзаминами, колоквіями, запрашал їх до себе „на чай” і пильнувал жебы належнім чыном здавали екзамены, жебы хопити до церкви ітд.⁹⁵

Враз з функційом пароха краківской парафії, полнил др Черлончакевич і обовязкы выкладача (деякій час декана) на богословськым выдділі ЯУ. Професорами Ягайлоньского Університету были тіж інчы Лемкы: др Еміліян Чырнаньскій⁹⁶ - професор хемії, ректор ЯУ і член Академії Знань, др Валерій Сас-Яворскій⁹⁷ - професор медицины, через 14 років директор університетской клінікы, член АЗ.

Важным для Лемковини центром культуры та науки была тіж столиця державы - Відень. До Відня выберали ся лемківскы студенты найчастійше для здобытя докторату з богословія. Ішы в 1774 р. цисарьова Марія Тереза заложыла во Відни для студентів грекокатолицького обряду зо вшыткых стран монархії духовну семінарию при церкви Св. Варвары, зване обычні Барбареум. Істнувало оно до 1784 р. Пак в 1802 р. покликано т.зв. Цисарско-Королівскій Конвікт - семінарию для вшыткых католиків, під римскокатолицьком зверхністю. В 1847 р. было в ним 30 рускых студентів. Потім, в місце ліквідуваного в 1847 році Конвікту, створено в 1852 р. Центральну Грекокатолицьку Духовну Семінарию, т.зв. друге Барбареум (істнувало до 1892 р.). За 40 років діяльности дало оно знання вельом выдатным душпастьрям. Пересічні было в семінарії бл. 50 студентів. Выразну більшість становили Русины. Так н.пр. в 1853 році серед 41 студентів было 28 Русинів (в тым 10 з перемышльської епархії), 11 Румунів і 2 Хорватів⁹⁸.

До Відня высыланы были через епископів найбарже здібны студенты, рівень навчання в семінарії был высокій:

Головна справа - віденьска семінария была місцьом, де наше духовенство могло отримати правдиві вышшу освіту. І зато, хопы як шувны были його манкаменты, культурне значыня семінарії є величезне. Саме перебування во Відни, місті, де окрема цисарского двору находили ся найвышшы державны уряды, досвалял видіти неедну річ, котрой н.пр. в Галиччї не взриш⁹⁹.

Дисципліна в семінарії не была барз остра, не обмежувано свободы семінаристів. Часто выберали

⁹³ С. Шах, *op. cit.*, с. 289-290

⁹⁶ Як в. припис 15

⁹⁷ Як в. припис 16

⁹⁸ Даня на тему Духовной Семінарії во Відни подаю головні за: Я. Г о р д и н с ь к и й, *Віденьска ер к. духовна семінарія в рр. 1852-1855*, „Записки Наукового Товариства імени Шевченка”, Т. 115: 1913, с. 77-130.

⁹⁹ *Ibidem*, с. 90.

⁹³ В выказі студентів, што містят ся в ділі А. Банача (*op. cit.*) находиме невелих студентів з Лемковини. Та выказ тот бере до увагы лем студентів селяньского походжыня, а студенты з Лемковини были головні сынами священників.

⁹⁴ Як в., припис 72.

ся они за місто, організували прогульки, участвовали в різних торжествах, парадах, дефілядах царського двору. В 1864 р. семінаристи покшикали Товариство Св. Кірила і Мефодія з статутами окріслючима спосіб купівлі і дарування книжок та їх роздиспонування в припадку розв'язання товариства¹⁰⁰.

Серед студентів семінарії царювала атмосфера особливої прихильності для русофільської концепції. Старано ся тіж утримати чистіст східнього обряду. Пробы введіння celibату і всяких латинізаторських змін трактуваны были як понижня і доказ неприхильности зо стороны папства до східніх традицій. З великом симпатієм трактувано православ'я. Н.пр. візита православних румунських єпископів в 1854 р. вчепила на семінаристах велике вражяня:

аж мило смогрити, ак іх [Румунів] Єпископы (...) і Капінкы достойно з бородами і в мантіях ходят і зо східнього обряду ни капінкы не попустили¹⁰¹.

Серед студентів віденьської семінарії было шувні Лемків. В списі семінаристів приведеним через Й. Гординського сут назвиска: Гойнацкій, двох Криницьких, Вислоцкій, Габла, Сембратович, Менціньскій, Пелеш, Гладьшовскій¹⁰². Лемкы были тіж серед семінарийной кадры:

Пізнійше, в зимі 1854 р. спомнений є ішчы другій префект Криницькій, званий „бородатым”, а пак прибыли до семінарії Сембратович і Черлюнчакевич¹⁰³.

Впыткы з перечисленых были Лемками. Префектом семінарії в 1867-1870 рр. Был Юлиан Пелеш (1874-1885 рр. Был він пароком при Церкви Св. Варвары і ректором семінарії). Спомнений уж Йосиф Сембратович (пізнійший галицькій митрополита был віцепрефектом семінарії в роках 1853-1858).

З часом до Відня зачало прибувати штотраз вене сьвітських студентів. В 1875 р. на Віденьскім Університеті студіювало 73 Русинів. На Віденьскій Політехніі в тым же році было 3 рускых студентів. В Выжшій Рільничій Школі в роках 1875-91 было пересічні кількох рускых студентів, од єдного до дванадцятьох¹⁰⁴. Відомо, же медицину во Відни студіювали Лемкы Модест Гумецкій і Владимир Шавиньскій. В 1868 р. рускы студенты во Відни основали студентске товариство „Сім”. Спосеред членів-основателів того товариства С. Шах приводит шістьох Лемків¹⁰⁵.

Руска колонія во Відни складала ся головні з урядників і робітників ту прожываючых та войсковых

і студентів, перебуваючых ту часово. Приїжджали ту тіж рускы послы, політыкы, журналісты. Колонія тота числила бл. 3000 осіб. Спосеред Лемків мешкал во Відни знаний і цінений журналіста, душа руской колонії – Владимир Шавиньскій. Через 40 років, аж до смерти в 1889 р., працювал в Міністерстві Внутрішніх Справ Іван Константинович.

Во Відни вышавано тіж рускы часописы, м.ін. урядовий „Вістник ... Русиновь Австрійской Державы” (1850-66); „Отечественный Сборникъ” (1853-59, 1861-62, 1866); „Золотая Грамота” (1864-67); „Русска правда” (1888-1892); „Просвещение” (1893-1902); „Страхопудъ” (1863-67).

Ізидити тіж Лемкы на богословскы студії до Риму, до Колегії Св. Афанасія. Колегію тоту заложыл ішчы в 1577 папа Григорий XIII. Презначена была для Греків, але в 1615 р. папа Павел V выдїлил 4 місця для рускых студентів. Од товды традиційні студіювало в Римі кількох здібных Русинів з Галичыны. Окром Греків і Русинів до колегії принимано тіж Болгарів і Румунів. Студенты мали можливість додатковий науки чужых языків, музыкы, красных штук. На місци была барз богата бібліотека. Званя доктора богословія здобыли в Римі Сильвестер Сембратович і Миколай Малиняк.

Отже участ Лемків в культурно-релігійнім жыттю галицьких академічных осередків II половины XIX ст. был видимий. Та не значыт то, же творча активність лемківской культурной еліты розвивала ся лем во спомнених центрах поза тереном Лемковины. Сельскы плебанії становили своєрідны осередкы культуры. В них квітло товариске жытя руского духовенства, обовязували усталены правила во взаїмных реляциях. Плебанії тоты выпосажнены были в цінны бібліотеки. Парох організувал тіж культурне жытя села. Без його відома, позволения і нераз участі не обшлы ся никака імпреза сельской суспільности. Жены парохів уряджували бесіды і курсы для сельскых жінок на тему гігіены, выхованя діти, ведіння домашньої гадькы. Матери чынили заходы, жебы іх дівкы чыном окрісленой часово службы на плебанії придбали вельо практичных знань потрібных гадьням. Плебанія была найважнійшым культурно-освітнім і патріотичным осідком в жыттю руского села, што было фактом выразно пікрислованым через обсерваторів і дошлїдників галицькой суспільной дійсности:

Велика роля руского духовенства глыне з його суспільной позиції серед свого народу. Є оно численом, богатым, інтелігентном верством, о якій польскому суспільству ани мряты. Плебанія руского пароха то великій народний осідок, то варитат працы тым выдїлнійшій, же тысячами унів звязаний зо своїм суспільством¹⁰⁶.

¹⁰⁰ В. Ш у р а т, *Віденьське „Общество св. Кірила і Мефодія”*, „Записки НТШ”, Т. 128, 1919, с. 177-202.

¹⁰¹ Й. Гординський, *op. cit.*, с. 113.

¹⁰² *Ibidem*, с. 79 припис 1.

¹⁰³ *Ibidem*, с. 84.

¹⁰⁴ Даня за: Ф. И. Свистунъ, *op. cit.*, с. 414.

¹⁰⁵ С. Шах, *op. cit.*, с. 234.

¹⁰⁶ L. Kolankowski, *Kościół a Cerkiew w Galicji Wschodniej*. Kraków 1909, с. 12-13.

В серпни того рока вышла друком своєрідна антологія поезиї „W liliowej ciszy” (wybór wierszy poetów gór). Завершальне слово написал до ней знаменитий і Лемкам добрі знаниї літературознавец, есеїста проф. Збигнев Сятковскі. Той книжкы і того слова оминутти не годен. Правда, цілістю з огляду на обшырніст публікувати го в “Besida” нес як, але хон выімкы о лемківскій тематыці помістити конче. (реп.)

ZBIGNIEW SIATKOWSKI

Po przeczytaniu wierszy

Piwniczna jest stolicą wrzosu. Sama tego chciała. W raptularzach współczesnej aktywności pisarskiej oraz wokółpisarskiej pod hasłem lokalizującym „Piwniczna”, pod hasłem kalendarzowym „sierpień” od lat kilku przyciąga uwagę nazwa dorocznego poetyckiego święta. Nazwa brzmi „Wrzosowisko”, pachnie delikatnością i coraz przyjaźniejsze skojarzenia wywołuje. Tu spotykają się niestereotypowi twórcy. Tutaj się słyszy dobre wiersze. Tutaj za każdym razem te wiersze znajdują dla siebie wrażliwe i solidarne audytorium,

a słowa niewypowiedziane
zakwitną wrzosem pociemniałym

- w co poetom bliskim Beskidowi pozwala wierzyć znakomita poetka Piwnicznej, Wanda Łomnicka-Dulak.

Jakby odzewem na taką metaliryczną obietnicę staje się wysokie i samo w sobie wystarczające pytanie o wrzos w wierszu Władysława Grabana, jednego z tych, do których beskidzka pisarka adresowała swoje piękne prognozy wydarzeń przed jutrznią:

Na grzbietach gór gęstnieją wrzosy
Pijane jak wino młode
[.....]
I któż ten wrzos winny wypije

Więc - któż? Komu wino poezji? Sierpniowe liryczne święto wychowało sobie wiernych wyznawców - i pątników, z dalekich nawet stron. Wrzos jako godło i jako symbol to święto określał. Wprost deklaracją artystyczną imprezy, dojrzałym głosem nadrzędnym w lirycznym dialogowaniu o wrzosach, bodaj od początku stały się celne, oszczędne, precyzją wyrazu ujmujące zwrotki twórczyni „Wrzosowiska”, Barbary Krężolek-Paluchowej, jej wiersza - jakżeby inaczej mógł się nazywać? - *Wrzosowisko*.

Jeszcze krąże w świata pasiece
pszczole roztańczonej podobna.
Jeszcze dni na wrzosowisku życia
obdarzają mnie nektarem doznań.

W ulu jesień, cisza liliowo
barwi myśli przeżywane pięknem.
Za zadumy scianą woskową
Z pyłku wzruszeń rosną miodne wiersze.

Jednak teraz Piwniczna zechciała czegoś więcej. Zdawałoby się, że tego samego: poezji *avant toute chose*; ale dziś idzie o poezję w wielogłosie różnych języków bratnich, nie tylko różnych indywidualnych stylów. Ambitne miasto wyciąga ambitny wniosek ze swego geograficznego położenia. Nad granicą. Na pograniczu. W sercu ziem pogranicznych. W istotnym zatem sensie również na pograniczu kultur, tradycji, rozmaitych wierności swemu. Do tego wszystkiego nad Popradem, wyjątkową rzeką transkarpacką, której dane jest mocą samych wyroków przyrody, iż łączy, a nie dzieli.

Ów wniosek, do świętowania wrzosowego po równi zaprosić poetów słowackich, lemkowski, polskich.

(...) Sąsiedztwo drugie, nie całkiem przeciwległe. U Wandy Łomnickiej-Dulak księżyc Beskidu, bliskiego, własnego dla nas, słyszy skrzypce lemkowskiej kapeli. Słyszać dobrze, bo to jest tu. Najciszej tu. Od Piwnicznej o górę, o dwie. O cerkiewkę, o dwie. O przypomnienie okrutne, o dwa. Lemkowszczyzna. W lemkowski sercach - Lemkowyna. Nasza, wasza, nasza wspólna, czasem wspólna w nie przezwyżonej tragiczności.

już za chwilę
śpiew Petra doleci do Jaworzyny
zadrzą drzewa
szlochcem napełni się poraniona ziemia

Petro to Petro Murianka, najświetniejszej klasy poeta Lemków. Płanetnik. Zaiste drżą drzewa, kiedy Murianka opowiada wierszem i pieśnią ból swojego ludu. Kiedy rozmawia z brzożami i sosnami Jaworzyna, cmentarnymi przy dawnym obozie. Wiem; byłem tam obok niego. Lub kiedy patrząc na odświętne flagi nad Bramą Brandenburską (13 sierpnia: rocznica berlińskiego muru) i wspominając zawile a cierpkie dzieje oflagowań Bramy w toku minionych lat, myśli o doświadczeniach i nadziejach własnego małego kraju wokół Jaworzyny, ucywilizowanego dzielnie alla polacca kraju bez Królowej Ruskiej, Ropicy Ruskiej i Uścia Ruskiego (na czyich dzisiaj mapach szukać tych miejscowości?), o sinych beskidzkich górach: Górach przez wielką, ubóstwiająca Je literę.

Wciąż to samo myśli. To co inni Lemkowie. Gdyż to jest perseweracja tej poezji, „tęsknota nienasyconych”. Monotemat bez mała.

Ja Gór nie miałem
Zabrano mi je dawno

Z rozpaczy monomyslenie? Nie. Ze zdeterminowanej, upartej nadziei.

Не даме вас, не даме вас.
Горы нашы Бескіды,
Бо вас дати не казалі
Нашы діды, прадіды.

Stefania Trochanowska rzecz widzi podobnie, doświadczona mistrzyni mikroliryku. Może tylko z pewną kroplą zgryźliwej ironii wobec historycznych zrządeń. Wierszowi na temat duchowej sytuacji Łemków nadała tytuł o manifestacyjnie dwoistej funkcji poetyckiej: *Лем.*

серце
остало
в горах
душа
пішла
до скансену
лем

[...]

I całkiem podobnie Olena Duć.

Де моя земля
А де тота што мя родила

- pyta z powodu biograficznej swojej anomalii intelektualistka łemkowska, na Dolnym Śląsku urodzona (historio, historio, cóżes ty za pani...), a teraz po Sorbonach nawet i po Amerykach odległych sławę i trwałość mikroooczyzny własnej rusińskiej głosząca. W życiu, w nauce i w liryce stojąc wobec dylematu trzech już generacji Łemków: wierność czy przystosowanie, ziemia utracona czy Ziemia Odzyskana, wie bez zawahań, która to ziemia jej oraz dlaczego ta. Żadne Szprotawy nie zastąpią Popradu. Też i ona wie to, co inni.

І памят нашлі
Перший синдром болю

Rusin z tamtej strony Beskidu, ze Spisza, uwikłany więc w inną administracyjną rzeczywistość (*Перед кодифікаціями*), Jurko Charitun, liryk zdecydowania narodowego, nawet w sytuacjach modlitewnych od medytacji potrafi przejść do jasnego programu. Przybywa tu z zapowiedzią. Każdy Polak rozumie, co to znaczy.

Пане
наш народ встане.
Вже ся не верне
жывот мізерный.
Нашы слова
лістанут крыла.

(...)

ПАВЕЛ ШЕЛІГА

Осіння імпресія

Вышла зме
з воріт арджавых папороти
сонце лігало покотом
на гладкій постели лістя
бородатий вандрівник спертый
на камінным хребті сельской церкви
кормил гмлом зайдены очы
озера глыбіню зеленом

была осін

холодний дощ несміло
прочесал нам волосы
смутный фризнер
плачучий за літом

з польского перевела Олена Дуць

МАРИЯ ЛЕБДОВІЧОВА

Тишына

недр тишыны ючко гірська
полонносте меднозлата
жытя жене в трав гуцаві
дзвонит скверщком

вітер звиват
кытицями буйной травы

безшелестно

на стебельцях метеликы
ся колышут

хмельный до цна сонечністю
зір

вандруе по горызонт
де за гмличком – замышліньом
думка ся споминам лестит

вересово-бодачкова
полонницьо

скрыта в безкрай трав половых
насычена блеск-тишыньом
гу долинам сходжу звільна
з теплом в серци сьвітлом в души
і надійом на вертаня
в трав сонечных колысаня
в полян тихіст молитовну

над Верховньом

з польского перевьел Петро Мурынка

ЛЕМКІВЩИНА, Т. I – Матеріальна культура. Відп. ред. проф. докт. Юрій Гошко, Інститут народознавства НАН України, Львів 1999, стор. 360, ISBN 966-02-0157-5

Т. II – Духовна культура. Відп. ред. проф. докт. Степан Павлюк, НАН Львів 2002, стор. 420 ISBN 966-02-2252-1; Редактор обох томів Марія Горбаль.

Монументальні в наших обставинах видання останнього часу – *Encyclopedia of Rusyn History and Culture* і Антологія лемківської повиселенної літератури *Ци то лем туга, ци надія* – видання нашого організованого русинського кола лишили в тені одну іщю (по правді дві) важну публікацію, другий том якої вийшов, што видно горі, 2002 рока.

Оба томы мал ем щестя взяти до рук докладні 24 мая 2003 рока, на празднику Св. Св. Кірила і Мефодія в Уйковицях, де загостили і наші Лемки з України – п.п. Марія Янко, Петро Когут, Ігор Русиняк і Іван Чепак, які дарували мі цінне видання. Перечислюю їх не лем зато, же підписали ся гарді на книжках, але і зато, же кохают они нашу Лемковину, в тым і шануют нашу опцію кохання.

Очевидні, не омвлю подрібно так богатого видання. Речу пак (в своїм стилю) пару слів, а передше – для потреб ближе заінтересуваных – представлю зміст. І так, в I томі находит ся статі:

- Ю. Гошко, М. Мушинка - *Історіографія етнографічного дослідження Лемківщини*; Ю. Гошко - *Основні історико-територіальні райони Лемківщини*; *Фізико-географічна харак-*

теристика Лемківщини; *Населення Лемківщини*; С. Сеґеда - *Антропологічні особливості населення Лемківщини*; *Походження етноніма „лемки“ та назви їх краю*; М. Демчук, М. Онишкевич - *Особливості лемківського говору*; Ю. Гошко - *Минуле Лемківщини*; І. Красовський - *Визвольний рух (збійництво) на Лемківщині в XVII ст.*; Ю. Гошко, О. Турчак - *Культурноосвітні та політичні партії на Лемківщині*; Ю. Гошко - *Антинародна діяльність москвофілів на Лемківщині*; О. Турчак - *Талергофська траґедія. Лемківські республіки 1918-1920 рр.*; *Німецько-фашистська окупація Польщі та колишньої Чехословащини. УПА. Депортація лемків*; Ю. Гошко - *Промисли і торгівля*; Г. Горинь - *Відхожі промисли, заробітчанство, міґрація*; С. Павлюк - *Хліборобство*; Ю. Гошко, М. Тиводар - *Традиційне скотарство лемків*; М. Глушко - *Лісорубство і сплав лісу*; *Засоби зв'язку і транспорту*; Г. Горинь - *Допоміжні види господарських занять*; Р. Сілецький, М. Сополіґа - *Сільські поселення на Лемківщині*; *Двір*; В. Сивак - *Житло та його внутрішнє планування*. *Екстер'єр*; В. Сивак, М. Сополіґа - *Інтер'єр житла. Традиційні меблі*; Р. Сілецький, М. Сополіґа - *Промислові будівлі лемківського села*; Я. Тарас - *Лемківська сакральна архітектура*; Г. Стельмашук, Г. Худик, Д. Дмитриків - *Одяг*; Т. Гонтар, М. Мушинка - *Харчування лемків*.

В другім томі находит ся статі:
- Ю. Гошко, О. Турчак - *Українські звичаї правові традиції*; Ю. Гошко, М. Мушинка, О. Турчак - *Громадський побут*; Ю. Гошко, Р. Чмелик, М. Мушинка - *Сім'я і сімейний побут*; С. Гвоздевич - *Родильні звичаї та обряди*; Р. Гузій, Н. Вархол, Й. Вархол, О. Остапик - *Весільні обряди*; Р. Гузій, Й. Вархол, Н. Вархол - *Похоронні обряди*; І. Красовський, Й. Вархол - *Календарна обрядовість*; О. Остапик - *Одиниці виміру, народні прикмети та народний календар*; О. Мацієвський, Ю. Гошко - *Народна медицина і ветеринарія*; Р. Сілецький - *Звичаї, обряди та повір'я у традиційному житлобудівництві*; В. Бадяк - *Релігійні процеси на Лемківщині*; Р. Кирчів - *Усна народна словесність*; І. Майчик - *Музичний фольклор*; О. Никорак - *Художнє ткацтво*; Р. Захарчук-Чугай - *Вишивка*; Р. Дутка - *Вибійка*; Р. Захарчук-Чугай - *Витинанки*; З. Тканко - *Прикраси лемків*; М. Моздир - *Каменярство*; О. Ляшенко, М. Горбаль - *Лисанка*.

О. Кошовий - *Кераміка*; М. Станкевич - *Художнє деревообробництво*; М. Моздир - *Різьбярство*; О. Боньковська - *Ковальство*; В. Овсійчук - *Лемківська ікона XIV-XVI ст.*; І. Красовський - *Лемківщина в літературі, мистецтві та музейних збірках*; С. Павлюк - *Висновки*.

Лем з представленого змісту мож вытягнути бодай еден внесок: о богатстві, ріднородности матеріалу, тематики.

А як она представлена взагалі?.. І ту пасувало бы мі зачати „в своїм стилю“ (штораз барже ся мі тото Горбальове окрісліня, хоц і з підтекстом, подабат). Аж і зачну, Лем з резервом. Бо зовсім інакше підходжу до книг писаных о нас через нас, нич до тых – писаных о нас не через нас. Дост трудно чудувати ся тому, же дахто з боку не все „чує“ тему. Трудно чудувати ся тому, же „істинний“ Українець представит „цілу правду“ не так, як бы мы ю хтіли видіти.

Мож ся лем дакус чудувати, же за парунадцет років перестройки мало або нич не змінило ся в науковим підході, дайме на то, Доктора історичных наук, проф. Юрія Гошко, котрий свою статю *Минуле Лемківщини* зачинат так:

Лемківська земля, яка розкинулася по обидва боки Карпатських гір, у ранньому Середньовіччі була заґрабана іноземними державами (...). Кому была „заґрабана“? Не треба ани писати. То очевидне як серп і молот...

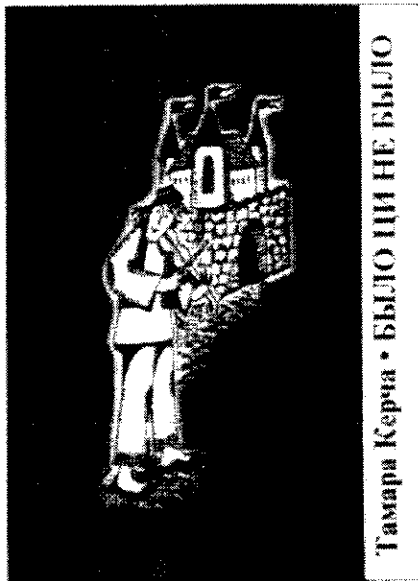
Тот сам автор (якоси так ся мі отворило) в короткій, 3-страницьовій статі *Населення Лемківщини* приводит дані: *За статистикою останнього перепису від 1991 р. у тодішній Чехословацькій республіці до української національності зґолосилося 20694 чол. До русинської – 18648 чол., більшість з яких визнає українську літературну мову і позитивно ставит ся до неї. ...На мой веру – не розберу.*

А може лишити такы трудны темы як „минуле“, як „населення“ і зазрити – повіджме – до статі *Каменярство*? Адже камін то – камін! Ачий не найдеме в ним „денационалізації“? Ано зазрийме до статі „Каменярство“, якої автором є М. Моздир, прочытайме: (...) У 1668 р. камінь з *Перегінного привозив ся на будівництво вежі ратуші в с. Бечу*. Фрас з ним, же славне місто Біч зышло до ролі села (хоц будувано в ним радницю – ратуш!), але тото... Переґіне! Де оно є? Мусит деси недалеко Біча. Напевно так, адже дале автор пише што:

(...) в селах Будаки. Перегінному ви-робляли з нього (каменя – пт) цоколі на підмурівку... Ходит напевно о Бодаки і Прегонину! Але чом такє „облагородніня” назє? Повториня Перегінного в даній версії, а і Бодаків (далє) свідчят о цільовости операції. Но бо „Бодаки”, „Прегонина” не звучит хыбаль так як належить! Натоміст степовий „будяк” – все уж чынит назву языково приступну!... А парадокс найбільший в тым, же автор в приписах дає аднотацию: Назєи місцевостей подані за: Лемківщина. Земля-люди-історія, (...) т. II. Нью-Йорк, 1988. Заарил єм до того виданя. Там стоїт... „Бодаки”, „Прегонина”.

То лем пару примірів задавненого натхнено-просвітительского пізниня на Лемковину, якого час бы уж был вызбыти ся.

Вшытко єдно – дякуєме. Бо виданя то і так барз цінне, богате. Не мож му генеральні одмовити (на мій шкільний розум) і фаховости. Не мож одмовити труду. З труду же хосен. Тоты вартости все шануєме.

Тамара Керча • БЫЛО ЦИ НЕ БЫЛО

Тамара Керча, БЫЛО ЦИ НЕ БЫЛО, Казкы і гаданкы, ПоліПрінт Ужгород, стор. 176, ISBN 966-7966-18-6

Авторку знаме од давна. Вірний Чытач „Бесіды” памятат ачий ей „модерну байку” *Єден Русин стох Американіє перехытрил*, публикувану перед єденадцєтьома роками. Свого часу представляли мы тіж (а і корыстали з ней) збірку гуморесок Тамары Керчы *Бобалькы з попрьом*.

Тамару Керчу добре знають не тільки чытачі русинського краю, але відома вона і широким колам любителів гумору цілої республіки

(Україны – пт) завдяки своїм виступам у республіканських гумористичних виданнях із дотепними мініатурами і карикатурами. – пише ся в короткій нотці, представляючий виданя. І ідучы далє том стежком (по Тамариному – пішником) зачитую з ноткы іщы і тоты:

На цей раз ще більш відшліфоване, майстерне і дотепне слово, доповнене авторською графікою, чудово розкривається у жанрі казки, колоритно русинської за тематикою, місцем дії та духом.

...І бесідом, языком – дополнил бы-м од себе. Бо бесіда ту – як все в Тамары Керчы – джерело живе, пульсуюче прадіднім щедрым дыханьом... Ани не знате. Пані Тамаро, якій дар дасте своїма легкыма, весельяма байкамы ученикам лемківського языка – деси в екзотичній Польщи. Хоц часом, треба ся признати, маме проблемы з архаїзмами, нерідко з мадаризмами (што, беручы до увагы тисячолітній вплив мадарської культуры на Підкарпатску Русь – є зрозуміле; конец-кінцьом, не вшыткы Полякы знають, же слово „szereśnia” є в їх языку українізмом).

В збірці вміщено двадцет пят недолгих байок – повіданок. Декотры – як *Кобыля Поляна*, *Чорна Мочарь*, *Обавський Камінь*, *Синьвир* – ведут нас крайом якому мено Підкарпатска Русь і пояснюють одкале акуратні взяли ся такы назвы, інчы выявляють нам: *Чом куры землю гребут*, *Як ся на земли вертали кертциці*, *Як псы зачали людьом помагати*, *Як людє свити зачали*. ...А я дотля не знал – як і чом?!

Двадцет прикінцьовых сторінок занимают *Гаданкы* (загадки). Декотры мають традиційний, народний характер, як: *В зимі має на собі дві шалкы (хыжа)*, інчы строят русинський язык гу сучасности, як: *Котрий корабель зачне путь в огни, путьє без компаса, пристанє без котвы? На пятьох дротиках курочки, когутикы. Котры їх знають, про тых співають*. Ано – згаднийте!

І, кінчяючи, не опру ся при тым короткым слові, вернути гу самому передови книжкы, представити Тамару Керчу – жартівника в однесіню і до самой себе. Адде як виділа ся она в своїм „копыряті”:

© Тамара Керча, 2003

W LILIOWEJ CISZY, Wybór wierszy poetów gór (w językach polskim, lemkowskim i słowackim), Wydawn. „Znad Popradu”, Piwniczna 2003, str. 184, ISBN 83-903581-1-5

Збірка є нашлідком західливости полных любви не лем до поезиі, але і до жытя пань – Ванды Ломницькой-Дуляк і Барбары Палюховой. Ім то приписанє, же зродила ся і розвинула на (колишнім) польско-лемківськым пограничу, в Півничній, інтересуюча імпреза – *Вересиско*, стріча поетів і не лем поетів. Од другої едиції з участю Лемків, од четвертой (остатньої) тіж і Словаків.

На пару місяци пред IV *Вересиско*м піднято працу над збіркою. Зо словацкого і польского на лемківській язык переводили Олена Дуць (яка для поезиі остала лем при дівочым назвиску) і Петро Муриянка. Переклады з лемківського на польщину сут ділом окремых авторів: на словацкій язык лемківску і польску поезию перевьют Петер Карлінски.

В лемківській часті збіркы, *Ожыю з вітром*, нашли ся Олена Дуць, Стефанія Трохановска, Володислав Грабан, Петро Муриянка і Руснак зо Слїша – Юрко Харитун.

Поезия – як поезия, рюк бы дахто. Я цїну той збіркы видку в добрій поезиі. Але тіж в утверджуваню ся на загальнійшій арені „молодого” лемківського языка. Як рівного серед рівных (коли хоснуют го „азбучаре”, не „алфаветы”). А то непєресічна цїна. (пт)

Непропорціональна Енциклопедія?

В 3 (72) номері *Бесіди* (Май-Червез, 2003) напечатано рецензію *Encyclopedia of Rusyn History and Culture*, котру в 2002 року видадо University of Toronto Press. Спорядил ей (пт), значыт ся наш лемківскій урядовий рецензент - Петро Трохановскій. Автор рецензії коротенько пише яке то важне виданя і хто в ним брал уділ такой переходит (своім стильом) до головной справы - адже до того што там в тій Енциклопедії є не так як він думат мало бы быти. Том самом методом і я одраз - як то бесідуєт в Америці - *get to the bottom of it*.

Головне зашмарыня то тото, же велькыст текстів присвяченых ріжным Лемкам не одзеркалят значыня декотрых люди - значыт ся же пропорції медже тыма текстами а інчыма подібныма (але подкарпатскыма) не сут добры. Штобы тото довести рецензент порохувал кілко ленийок тексту присвячено Пану А, а ківко Пану Б і конклюдувал, што Пана Б потрактувано *pro macoszemi*.

Надію ся, же ся чытач згодит, што выдумано уж інчы методы оціны науковых праць од рахуваня кілко ленийок є присвяченых тій а кілко тамтій темі. Хоц метода тота доправила рецензента до деяких правильных спостережень підкреслити треба, што велькыст деяких текстів може око милити, спеціальні товды коли ся тых текстів не розуміє. В місце рецензуваня праці в языку котрого ся не зна ліпше было бы кед бы Петро Трохановскій попросил когоси інчого, знаючого английску мову, о зрененуваня Енциклопедії. Рецензия одначе уж написана, люде ей перечытали - то треба і мі штоси на свою оборону речы.

Пт згадав, што перша то праця того роду, і фактичній таком она є. Жаль одначе, же при тым не хотіл подумати як не легко ся такую першу працю складат. Міг тіж додати, што енциклопедичны дописы тяжше ся пише як книжки, бо не мож собі "пописати" - треба то зробити коротко, но і треба ся тримати тых пропорцій. Тых пропорцій ся і гев тримано, а одповідальны за то были редакторы професоры Павло Роберт Магочій і Іван Поп. Принято тіж на початку ряд правил, хоц вшыткого очевидно в таким проєкті не спосіб передвидити, не вшытко тіж дає ся правилами обняти.

Найвеце выджу заболіло рецензента лем 26 ленийок про Владимира Хыляка - в порівнаню до 163 ленийок про Духновича, бо тот перший то преці будитель Лемковини! Признати мушу, што Хылякови належыт ся веце. *Mea culpa*. Диспропорция одначе буде далій велика, навет як ся йому додас друге тівко, а осягнути то мож буде лем през писаня о тым о чым писал Хыляк - хоц при Духновичу ся того неомало не робит! А чом така диспропорция?

Духнович очевидно - про што сам рецензент згадує - то більше як *Primus inter pares* для вшытких Русинів, Хыляк лем для наших Лемків-Русинів. Очевидно Духнович написав тоты дост знаны слова *Я Русин был ...* і до недавна вшыткы вірили (гнеска ся то критикує) што він тіж написав слова русиньского гимну. А яка то слова мы цитуєме з Хыляка? Крім того не до порівнаня є жытьова дорога обох священників. Хыляк вчыл ся в пару школах, был на пару парохіях (найдолше в Бортнім) і то вшытко. Духнович тіж вчыл ся в пару школах а працю зачынал од прешовской капітулы, потім был парохом в ріжных селах, далій попал до Ужгорода де працювал в єпископскій адміністрації. На конец нашол ся зас в Прешові - як каноник. Писав не лем оповіданя (ци зближены жанра) як Хыляк - але складав молитовники, шкільны підручкы аж і народну педагогію. Його *Хліб души* печатал ся десят разы - а ківко разы выдавано творы Хыляка? Про то вшытко, Пане Петре, треба згадувати. Правда, Хыляк писав дописы до ріжних газет (газетныма дописами ся ништо бает в Енциклопедії не занимаєт) - Духнович тіж, а до того основал Прешовске Літературне Заведеніє (не згадаючы релігійных організацій), склав антологію *Поздравленіє Русинів* і писав праці історичны, в тым не лем *Историю Пряшевской Епархии*, але тіж *Истинну Историю Карпато-России или Угорских Русинів*. Хыляк ма на своїм конті еден шырший допис про весільны звычай. Ци Хыляк писав двома языками, язычьом і народном мовом? Ні, для нього то не мало значыня - при Духновичу треба было про тото написати. Не є сумніву, што Хыляк мал листовны контакты з численныма людми, але ци для історика зберегли ся його *epistles* - так як сут

выданы деякы листы Духновича? Тото приводит мене до остатньої річы котру хочу згадати про Хыляка. Пишете, же є лем една маленька позиція про Хыляка в бібліографії, а про Духновича так дуже. Правда, же треба там додати тексты Мончаловского і Пыпіна, але то уж буде вшытко. Крім тых трьох праць (додаючы допис Олены) што то такого великого ся про Хыляка написало, крім популярных (і коротеньких) газетных/журнальных статей з котрых дознаєме ся, же ся вродил, вчыл, працювал, писав і гмер? Праці Мончаловского і Пыпіна маюч гнеска веце як сто років, а книжка Олены вєрєла сьвітло за пізно жебы была помічна в праці над енциклопедієюм.

Нарічете Пане Петре, же так мало про Антонича пишу в порівнаню до тексту про інчого, тіж українськомовного, але - пишете - слабшого поета Гренджу-Донского. Може і слабшого, але гев не про саму поезию ся розходить бо то не є літературна енциклопедія. Перше (і найважнїше) то то, што сімдесят-сім річне жытя Гренджу-Донского всеціло пересякнене было творчістю і діяльністю серед Русинів. Чытаючий вступ буде знав, што енциклопедія не є про славных люди русиньского походжыня, лем про тых котры мали вплив на наше жытя, культуру, політику, науку, етц. без огляду на їх етнічне походжыня. Антонич вышол в сьвіт скоро, а лишыл його пережившы лем 28 років. Очевидно знаме кілко його пейзажна лірика завдячат Лемковині і кілко разів в своїх вершах згадувал край дітинства, але то уж вшытко. Гренджу біографія звичайні більше динамічна: од мадярського патріота, през українського комуніста, потім українського націоналіста до члена комуністичной партії, пізнійше усуненого з суспільного жытя, жебы в кінці быти назначеным головным українським писарьом Чехословацькыны. В літературі перешол од мадярського языка, через русиньскій до українського. Подібні як Антонич писав поезию і редагувал, але вшытко то было в себе дома і для своїх (ци нам ся його напрям подабат ци ніт). В його творчости непорівнані веце як в Антонича тем русиньских од прозы опертій на історичных (середньовічных ци девятнадцатовічных) мотивах до колекцій як *Подкарпатські*

казки (1937). Гренджа брал тіж уділ в політиці. В часі Карпатской України не лем редагувал *Урядовий вісник* і *Нову Свободу* але был тіж членом УНО, за што Мадяры го тортурували і мало не замучили на смерт. Звичайні Антонича до Гренджи-Донского в русиньскым світі порівняти не спосіб.

Значыня Никифора Дровняка, а уж цілковито Юрія Новосільского, в контексті русиньской культуры, в порівнянню до значыня Бокшая або Ерделіого дає тіж такы пропорції якы дас - хоц мушу признати, што про першого треба бы дати кус веце. Не розходит ся гев про того, што першы два за мало по світі знаны, бо знаны сут добрі. Річ (ішы раз) в тым, што їх функціонуваня в контексті лемківско-русиньской культуры, не є так велике як того Бокшая і Ерделіого в подкарпатско-русиньскій. Новосільскій звязаний з нами головні релігійныма працяма. Коли возмете даяку працю про нього то згаданя про Лемків є там маргінальне, або скоріше нияк його не є. Творчіст Новосільского не є якости особливо звязана з лемківском культуром. Більше правдива была бы теза, же творчіст тотя свій розвиток завдячат контактам східной і західной цивілізації, котра мала місце (межде інчыма) на Лемковині. Никифор дуже ліпше і глубше функціонує в лемківскій культурі, але нияк тому функціонуваню до статусу Бокшая і Ерделіого в русиньскій. Як ходит о розміры дописів про тых трьох панів то два остатні достають дуже веце - бо звичайні веце ся в їх жыттю діяло. Оба мали покінчены школы, в тым Мистецку Академію в Будапешті - не то жебы Никифорови зашмаряти брак школы. Ерделіи провел част жытя за границьом, перше в Мюнхен, а пізнійше в Парижу, што мало велике значыня на розвиток його творчости. Бокшай творил в ріжных техниках, од монументальных фресків по церквах (м.ін. в ужгородскій катедрі) до книжкових ілюстрацій, алуваючы Никифоровы акварелі. Творчіст Бокшая і Ерделіого перешла през ріжны періоды розвитку, а крім творіня занимали ся они тіж пропагуваням творчости інчых артистів, організували їх выставкы і не мало часу перезначили на педагогіку. Оба засновали в Ужгороді школу для малярів (1927), а пізнійше (1931) Общество Деятелей Изобразительных Искусств на Подкарпатской Руси, што властиві было національном русиньском академіом мис-

тецтв. Як того вшытко презентує ся при жыттю, котре вел Никифор? - не то, ішы раз, жебы Никифорови што-си зашмаряти.

І кінчаючы тему артистичну: ци Пецух вартат веце лєнійок (19) в порівнянню до Мандич (49)? Не знам ци так - може і вартат? Але вкаже мі прошу хоц одну анализу його творчости в контексті лемківской культуры? То же є Лемком і же зробыл пару тематичні лемківскых різб не выстарчат.

Ішы троха лем глубше хочу написати про інчу Вашу пару: Волошын-Вислоцкій. Без порівняня. Пане Петре, без порівняня! Під взглядом політики Волошын был барз активний по Першій Війні коли Гунянка пішол "на Словакы" і троха печатал. В двадцетых роках Волошын основал політичну партію, котру представлял в пражскым парламенті (1925-1929). Вислоцкій пару ішы літ по війні посідил на Словації і пропал на пят років в Канаді, жебы аж під конец двадцетых років вказати ся з Лемко-Союзом. На конец Волошын стал на пят місяци премьером автономной Подкарпатской Руси (хоц лем на ден) президентом Карпатской України. Вислоцкій од 1928 рока был барз активний, але выполняючы свою політику добровільні пішол в 1945 року на Україну - там діячі журналіста/писар Димитр Вислоцкій гмер 23 рокы перед смертю человека званого Димитр Вислоцкій. Отже Вислоцкій жыл великого жытя вшыткого 17 років. Волошын (1874-1945) был уж в 1903 року редактором *Наука*, чым ся занимал через двадцет років. В тым тіж часі повстали його першы шкільны підручкы. Зложыл він граматикы, буквары і першы читанкы для ріжных рівнів навчаня. Лем една з його граматик перешла через вісем выдань, а велика част навчаня языка сперала ся на Подкарпатскій Руси на його текстах - як того порівняти до єдного Гунянкового букваря (для Лемків, згадам ся, так важного)? До того Волошын занимал ся очевидно справама церковныма, організаційныма, печатаньом, редагуваньом, педагогіком, писал драмы, писал про языковы справы - вшытко подібні як Вислоцкій, лем же дуже веце, долше і з векшым одкликом. Написал межде інчыма драму *Без Бога ні до порога* (1935), котрой перестудюваня добрі бы Гунянці зробило. Порівняйте тіж Пане Петре бібліографії долучены до обох текстів. Про Гунянку маціцій допис Му-

шынкы і мій допис (ци не найвекша праця про нього, а прецін загальні лем єм там його жытя описал). Про Волошына штыры книжковы біографії, *бібліографічний посяжчик* і матеріялы з присвяченой йому науковій конференції. Як то порівняти?

Статія про Апостольску Адміністрацію Лемківщины ничого не заступлює. Чом не є статії про Перемишльску Єпархію? Як бы ся давало в енциклопедії статії про вшыткы тоты інституції ци організації, котрых лем 10-15 процент діяльности звязане было з Русинами то бы треба было мати пару тысячы статій - а не тысяч. Подумам одначе про статію про Перемишльску Єпархію до (колишнього) другого выданя і будеме выдїти ци ся редакторы дадут до ньой переконати.

Далі Пане Петре пишете, што парудесят (непропорціональных) пар мож бы зложыты лем на лемківскым подвірцы. Очевидно як таких, про котры уж-сте написали, то проблем то невеликій. Далій вказуєте добру знаєміст рахуваня і додаючы лєнійку за лєнійком даєте математичну версію біографій сучасных Лемків. Не знам чому то ма служыти, бо лем рахуєте і рахуєте нич конкретного не зашмаряючы. Ци 27 лєнійок про Мурянку за мало взглядом 28-єро лєнійок про Грабана ци за дуже взглядом 26-тьох про Горошакка? А може Гоч дістал за дуже в порівнянню до вшыткых выжше згаданных? Далій подаєте, што Кубійович ма 42 а Раінфус 30 - ци то добрі ци зьлі? Білы Хорваты за мало мают - по Вашому - бо лем (+/- бо часу не мам на рахуваня) 48 лєнійок (рахуваня моє, БГ). Веце одначе од Болохів, котры мают лем 13 лєнійок (рахуваня моє, БГ), значыт ся може є О.К? Про тоты і інчы "проблемы" охочо побесідую з тьма, котры знають ангийску мову, будут чытати і розуміти Енциклопедію - рахуваня лишам школярям.

Богдан Горбаль

Од Пт:

Думам, же речену енциклопедію рецензуют даколи і тоты, котры знають ангийску мову. І - переконаний єм - дійду до подібных як я внесків. Інча справа - же до орьєнтуваня ся в сухых, енциклопедичных текстах, особливі біограмах, ішы при тым коли ся їх знає, не конечні быти англійстом. Каждый в днешнім світі, аж і слабший школяр, зрозуміє - што значыт хоцбы *Encyclopedia of Rusyn History and Culture*. Потрафіт

стямити тіж, коли ся внури, де, кому посвячено бодай малу аналізу діяльності, творчости, а кого лише-но з „голом“ біографіюм. ...Я лєнійкы рахувал (перший раз) для красшой орьєнтації чытача. Омовити, представити (не рецензую – все тото підкрислям) так своєрідне виданя як енциклопедія мож і дакус статистычні. Най чытач, коли не ма інчой можливости, сам сой досьпіват – яку вагу маюч лєнійкы Гочовыци Сембратовичовы (персоны выбрал ем принагідні, для рыму).

Коли же ходит о поясніня (репліку) Спілатора Енциклопедії – є то пізриня в значучій мірі, і в контексті „обороны“, субьєктивне. Я обстою на тым: каждый великий муж, творец, - композитор, маляр, писменник має свою „вагу“ і „пулю“ і „палю“, незалежні од його біографічнй „решты“. І во вшыткых енциклопедиях Сьвіта, аж і загальных, тота пуля є барз видима, выражат ся лєнійками (Словацкій, не діяч, не суспільник, коротковичний, „без біографії“ – цілковита протилежність Міцкевича, не так діаметральні уступе му „лєнійками“). Владимір Хыляк, найзнаменитший прозаїк свого часу, не лем на лемківськым а і загальнорусиньськым просторі (хоснувал і живий язык народу і не обоятне му было понятя „Лемко“ – ту една з омылок Пана Горбала). остає Хыляком.

...Зрештом, сам Спілатор Енциклопедії признає, же (цитую) „Хылякови належыт ся веце“, же його *сила*, признає што „про першого (Никыфора – П.Т.) треба бы дати кус веце“. Отже – треба было дати „кус веце“. І не лем в однесію до двох реченых (підкрислям – в контексті з рештом русиньского сьвіта). І товды ачий не было бы мойой реакції.

Чи важність Перемышльской епархії, обнимающей долги вікы своіом юрисдикційом не лем нашу Лемковину, але і ціле Закарпатя, мож поминути в контексті, дайме на то, поміщеной в ЕoRHaC Гайдудорожской епархії? – такє зьвіданя то уж фарса.

Кед ем мал увагы, не были они конкретні під дакого адресованы (прошу прочытати уважні, і вшытко). І не я перший, і не я єдиний в нашым русиньськым сьвіті, при цілій і підкрисленій мною цінности виданя, хыбы його достерюг. Перший лем, хоч знал ем же то ся на мі змеле, одважыл ем ся іх высловити. По школярскы. На кілко ма стати. Вшытко єдно, з великым прагніньом захованя культуры. Може прагніня то іщы не культура. Але на тілко мя стати.

Важный пан Трохановский

Карпаторусиньскый научный центр того року славить свій 25-річний юбілей. Од 1978 р. тот центр пробудив у потомків карпаторусиньскых приселенців любов к їх етнічному корінню і стімуловав інтерес о карпаторусиньскы штудії в академічнім світі.

Карпаторусиньскый научный центр непрерывно служыть освітнім цілям, приносить читателям научны материалы з вшыткых аспектів історії і культуры карпатських Русинів в Европі і Америці. Окрем высоко якостных книжок, брожурок і мал Карпаторусиньскый научный центр почас 20 років выдавал квартално часопис *Carpatho-Rusyn American* (1978-1998), котрый спочатку приносить Американам з русиньськым корінньом інформації о карпаторусиньскій історії і традиційній культурі а пізніше інформовав о русиньскім возрожджію в европській домовині. Окрем того, научный центр фінанчно підпоровав научны конференції, даровав книжкы і мікрофільмы до бібліотек, забезпечовав гранты на путованя і штудії про ученых з розлічных країн на штудіюваня проблематикы о карпатських Русинах. Центр є жакладаючым членом Світового конгресу Русинів і має активну роль при організованю конгресовых стріч кажды два рокы як і при конференціях, якы вели ку кодифікації русиньского языка на Словеньску. Через Премію Духновіча, фінанцовану Штефаном Чепам, каждорічно оцінює найліпший оргінальний твор в русиньскій літературі.

Іншірованы роботы Карпаторусиньского научного центра, дакотры активісты заложыли новы карпаторусиньскы організації, якыма суть Русиньска асоціація в Мінесоті (1983) і Карпаторусиньска сплоч-

ность (1993) з центром в Піттсбургу з містньма організаціями в дакотрых містах США. Карпаторусиньскый научный центр тісно сполупрацує з тыма організаціями при зміцнованю русиньского народного усвідомліня в США і підпорі культурных активіт в европській домовині.

В рамках продовжованя нашої роботы днесь і в будучности хотіли бы сьме ославити нашу роботу через виданя памятной брожуркы. Про тоту брожурку збераме коментарі і припоминокы односно роботы Карпаторусиньского научного центра і о його впливі на розвиток русиньской освіти в послідніх трьох десятироках. Од Вас пожадуєме коментарь в россыгу єдного або двох короткых абзаців. Можете го написати в Вашім роднім языку, т. є. в языку, в котрім ся Вам пише найлегше. Мы потім забезпечиме переклад до англійського языка.

Надієме ся, же коментарі буде мати позбєраны до 30. септембра 2003. Брошурка буде видана і єден екземпляр Вам пошлеме. Просиме посылати Ваши відповіді на адресу:

Professor Patricia Krafcik
The Evergreen State College
2700 Evergreen Parkway NW
Olympia, Washington 98505

або як прилогу е-мейлом на слідууючу адресу:

krafcik@evergreen.edu
або rusinko@umbc.edu

Дякуєме, же собі найдете час і сформулуєте свою відповідь.
З поздравом

**Патріція Крафчік
і Елейн Русинко.**

Публикууючы писмо Карпаторусиньского Научного Центра надію ся, же окрем нашої редакції одозве ся на него неєден (неєдна) спосеред цвітю лемківской інтелігенції. Вірю, же видавці брошуры мати будут деаяку толеранцію што до терміну збераня матеріалів. (nt)

Слава Ісусу Христу!

Як ся мате? Ци сте здорови? Я ся зберал писати до „Бесіды”, лем якоси ем ся не зобрал. Но і в кінци пишу через інтернет. То є мій нібы лист до „Бесіды” і мам надію, же буде в ній опублікований. Хоц в часті. І по лемківскы. Барз прошу, не латинком. Бо пишу, ся мі здає, фонетичні?

Хтіл ем на початку поздоровити цілу Редакцію „Бесіды” і подякувати за Ваш труд, жебы виховати і підтримати нашу руснацку ідентити.

Я мам до вас пару звідань:

Чам поле ватровискове не є выкорыстуване частійше?

- Яку мы Лемкы і взагалі Карпаторусины маме фану? Пропор, бо герб уж сте в „Бесіді” публікували.

- Мам розуміти, же сами Лемкы то не нарід лем в Пальци, але уж вишиткы Руснакы – то нарід. З того выникат, же мы част народу. Якого, руснацко-го, карпаторуско-го?

То были звіданя, котры мя нуртували од долгишого часу, а не было нагоды Вас ся о то звідати. Як ем написал што си не так, то препрашам. Я попросту цікавий.

З пошаном –

**Ваньо Феиш
з Лісуа**

Пане Ваню! На перше звіданя не знам ци дахто в даным часі буде знал Вам (нам) одповісти. Кед іде о наступны звіданя, знаючы Ваши знаня (близнули сте нима знаменито на ватрянём конкурсі „Ци знаш Лемковину?” /Еден з десятих/), переконаний ем, же знате на ні одповісти. А звідуєте провокаційні (в добрым розумліно того слова) – жебы при нагоді Редакція ознамила з тьма проблемами інчых.

Отже – фана Русинів, (они рідко ю маніфестаційні розвивають, они не тямлю ци-м виділ), здає ся быти така як кольоры на гербі, на правій страні бурого карпатского Медведя, злато-гранатовы (темно-сині), подібны до українських. То традиция з часу

автономії Підкарпатской Руси. Натоміст Лемковина мала (має) свою льокальну фану – зелено-оранжово-синю, што символізує образ лемківского краю: зелін – лісь, оранж (помаранч) – квітя, синь – воды. Переказали мі ю до памяти уйко, Владимир Возняк (1893-1973), якы были при стражы уряду Лемківской Республікы (1918 – 1920). Тж мій семінарскій учитель, ректор семінаріі – Митрат Серафим Железнякович (р.н. 1915) оповідал, же будучы як іподиякон при єпископі Пантелимоні в 30. роках на Лемковині, виділ на повитальных брамах обік державной, пальской, таку акуратні фану. Зато тж такы кольоры домінували на ватряных (1983-89) значках і декораціях. Фану – як фану мы, Лемкы, тж маніфестаційні рідко демонстрували. Як не демонструєме політыкы. Фана то уж (інакше як герб) радше ознака державности, а нам до ней – го, го! Та зроджену раз традицию, в якій бодай формі, належыт – на мою думку – пеленчыти.

Русины, в нашым розумліно і розумліно толеранційных народів, культур, то: 1 – сучасний нарід, якого частю сут Лемкы; 2 – історичний термін (ріжні розумлений в окремых періодах) на окресліня векшой рускамовной спільноты. Якого вызбыли ся м.ін. Українці. Тоты звуково еднакы понятя належыт окремо розуміти. І не мыслити їх. (nt)

Нижє поміщам два листы. Дахто може їх взяти за особыты. Та як редактор „Бесіды” чую ся покус і публічнам особом. І публічні прагну подякувати своїм Кореспонденткам. Рідко поміщам подібны листы. Днес мам таке – назвиьме го – ціня.

**Szanowny Panie
Piotrze Trochanowski**

Pragnę Panu serdecznie podziękować za okazaną pomoc, cenne informacje biograficzne, dobre słowo i życzliwość. Jednocześnie chcę się z Panem podzielić moją radością. Od 17 czerwca 2003 roku jestem magistrem filologii polskiej, a co najważniejsze, pracę magisterską obroniłam na oce-

ne: bardzo dobry, z czego jestem niezmiernie dumna! Komisja egzaminacyjna, na czele z moim promotorem prof. zwz dr hab. Jerzym Brzezińskim, była pełna podziwu dla Pańskiej osoby i twórczości, wyraziła przy tym swe żywe zainteresowanie tematem mojej pracy, który brzmi: Właściwości językowe Petra Murianki w przekładach Barbary Dohnalik.

Pańska poezja stała mi się niezwykle bliska (również moim znajomym, rodzinie), przybliżyła prostotę i uroki Łemkowyny, „Cudnej Łemkowyny”! Kiedy czytam Pańskie wiersze w orginalie, serce zaczyna mocniej bić z radości i dziwnie boleć... z tęsknoty. To niesamowite, jak Pańska twórczość oddziałuje na tego, kto choć raz zetknął się z tym, co łemkowskie!

Z serca dziękuję za Pańską poezję, a jej samej za moc doznań estetycznych.

Kłaniam się i pozdrawiam radośnie, życząc wszelkiej pomyślności.

Joanna Hojsak, Nietków

Witam Pana bardzo serdecznie, Petro Murianka.

Przesyłam zbiór wierszy Kupały. Niech służy wszystkim, którzy będą go potrzebować.(...)

Na Podlasiu już początek jesieni. Powiało chłodem, ale i zapachem dojrzałych owoców i pierwszych przysuszonych liści. Jesień strasznie chwytła za serce, prawda? Tak jak ostatni zbiór wierszy, który u Pana przeglądałam, tj. mix łemkowsko-polsko-słowacki. Chciałabym Pana bardzo prosić o przesłanie mi tego zbiorku. Wyjeżdżając z Krynicy myślałam, że sobie bez tego zbiorku dobrze poradzę, ale tęsknota nie minęła...

I co jeszcze? Chce mi się tak pisać do Pana, bo Pan głęboko patrzy w oczy innych ludzi.

Dziękuję za wszystko. Żegnam się z nadzieją spotkania, gdy przyjdzie na to czas i miejsce.

Pomocy Bożej.

**Monika Kalisiewicz
Bielsk Podlaski**

ТАМАРА КЕРЧА

Кобыля поляна

Правда ці ніт, а за короля Гаврыла файно ся жыло: из пса была солонина, а з быка монок. Іпен тогды жыв газда Ферко.

Мав на обыстю доста худобы и птці. Айбо май ся тїшыв из Сивулі. Тото, повім вам, была преміла кобылка: мала звiздочку на чолі, была стучна, ги дака серна, швытка, ги вігер, а што спокуйна и розумна, и не описати. Повідали старі люде, же хотїли ю раз варошскі паны іці циркусу купити. Може зато, же Ферко велику іцну забіг, а може зато, же не вуговорывала добрі букву „Р“, лем до циркусу не трафіла. Коли малинка была, пестили ю, гикой дїтвача, а як вуросла, зачала робити всяку роботу на газдустві.

Летіли рокы, постаріла ся Сивуля, стратила силу и красоту.

Каже раз газда жоні:

— Заріжеме старуганію, най задарь не іст овес.

Учула сесе кобыла — тай у ревы! На тото залетіла у машталню Ворона.

— Што ти е? — звідат ся.

— Так и так, — каже кобыла. — Хочут ся ня знебыти мої газдове. Скоро ня заріжут.

Пошкодовала Ворона немучну худобицю. Зачала думати, як помочи. Бо она уддавна цімборывала из Сивульов. Усе знала ю навцивити: зеренця подзобати, новинами ся подїлити.

Думала Ворона, думала, докуль штось не надумала.

Ту нуч пробуdiv ся газда на тото, же кобыла у маштални на ремію ірже. Верг на ся цетек, побіг пообзирати. Коли увійшов — истерн уд страху: над кобылов ся кружыла смірть у білуй плахті! Пополошила худобицю, росіла ся на геренді тай краче:

— Но, дніска на сись двур прийшов шор. Хотїла-м забрати кобылу, айбо возьму, волій, газду. Дуже заморена сїгнь кобылка. Ачий, давно не іла досьгта?

Федор Віцо / Ілько Сова з Баюсова

Гіпнат смірть на Ферка изгорілым чорным оком, страшезным дзобаком клоннат. А тото была наша Ворона, бізувно сьте ся здогадалали.

Упав на колінкы газда, зачав саракі удпрішывати ся. Каже на тото смірть:

— Добрі, прїиду за пуврока. Кидь и тогды буде кобыла така суха, заберу тебе, аваль газдыню ти.

Што чинити? Газда зась, як бывало, зачав ся добрі из Сивульов убходжовати. Досьгта ю головав, сирсть розчїсовав, купав у ріі Шопурці, не давав нич робити. Цілі дні гуляла собі по поляні, гикой у дїтстві. Лем зато, же была вже стара, нияк не годна была втыти.

Аж прїйшла смірть другый раз, газда зась удпрісыв ся на пувроку.

И так ся тягло роками. Гевировала собі кобылка, гикой грофскый татош. А як прїйшло вмерти, майже и сто годув мала. Погреблі ю з поместованьом на Шопурскый поляні. И поляна тога удтогды кличе ся Кобыля.

А мудра Ворона ци бы дашто доброе вчинила, кидь ся наца казка не закунчила.

Максим і Клим

— Ци то правда — звертат ся судя до Максима — же назвали сте сусіду Ефроску Чпндикову корвом?

— Ніт, высокій суде, я лем повіл ей дівці, же е теля.

Клим стоїт в грїбівскій мясарни. Кед прїходит його шор, мясар зьвідуе?

— А для цєбе цо, Русіне?

— Мате пацячы ногы?

— Але-ж так, Русіне!

— О, то мустит вам заваджати при ходжыню, што?!

— Трачу памят, Кліме. А найчуднійше, же памятам вшытко сперед двадцетсьх років, а не памятам што было вчера

— Не старай ся, Максим, за двадцет років сой прїпомнеш.

— Памяташ. Максим, як мы при войску были, та нам додавали до іджыня такы паскудства, жебы ся нам баб не хтіло.

— Памятам — кыват головою Максим — але то дурніці

— Дурніці, гваріш?! В мене то-то тєраз зачынат дїяти.

